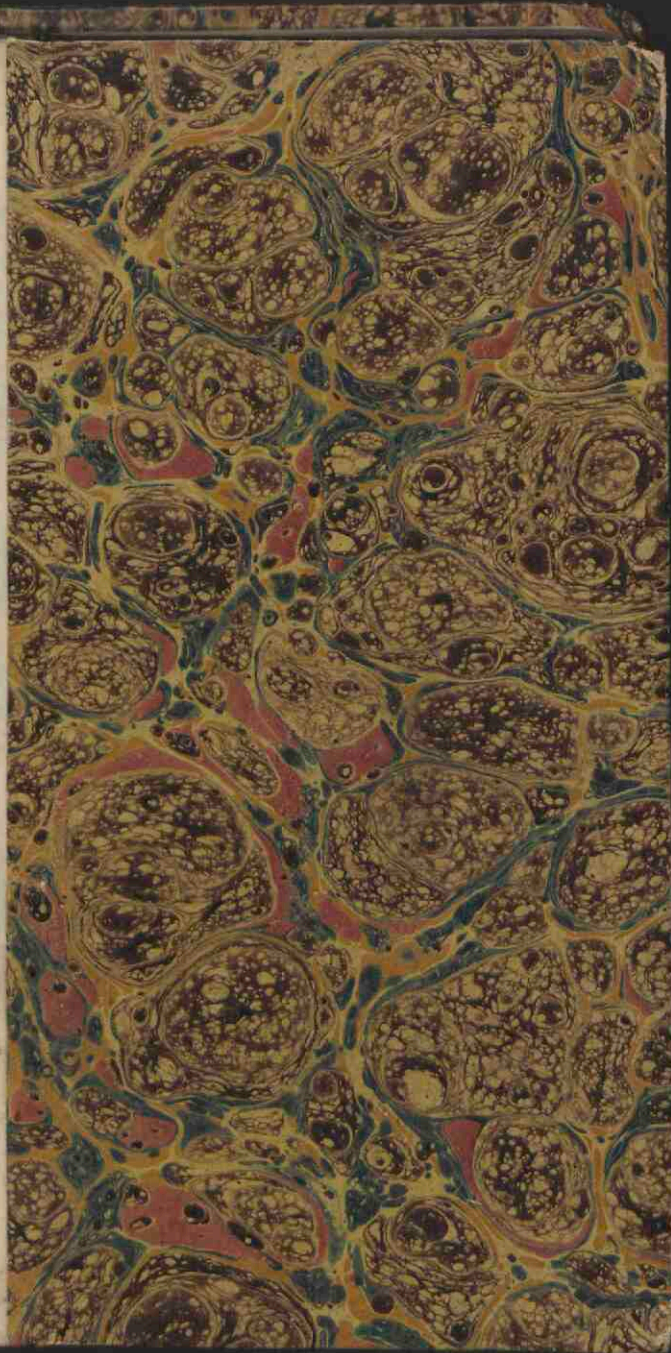

**Michael. Baii ... Ad quaestiones Philippi Marnixij Sanct-
Aldegondi De ecclesia Christi, & sacramento altaris
Responsio. Eiusdem Epistola de statuum Inferioris Germaniae
unione cum ijs, qui se desertores Romanae catholicae
religionis vocant: & De iuramento, quod eorum iussu a? clero
& monachis exigitur.**

<https://hdl.handle.net/1874/406953>

Oct.

2

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

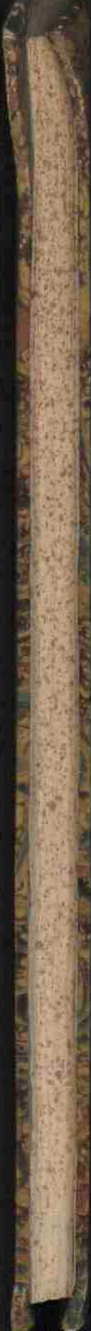
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

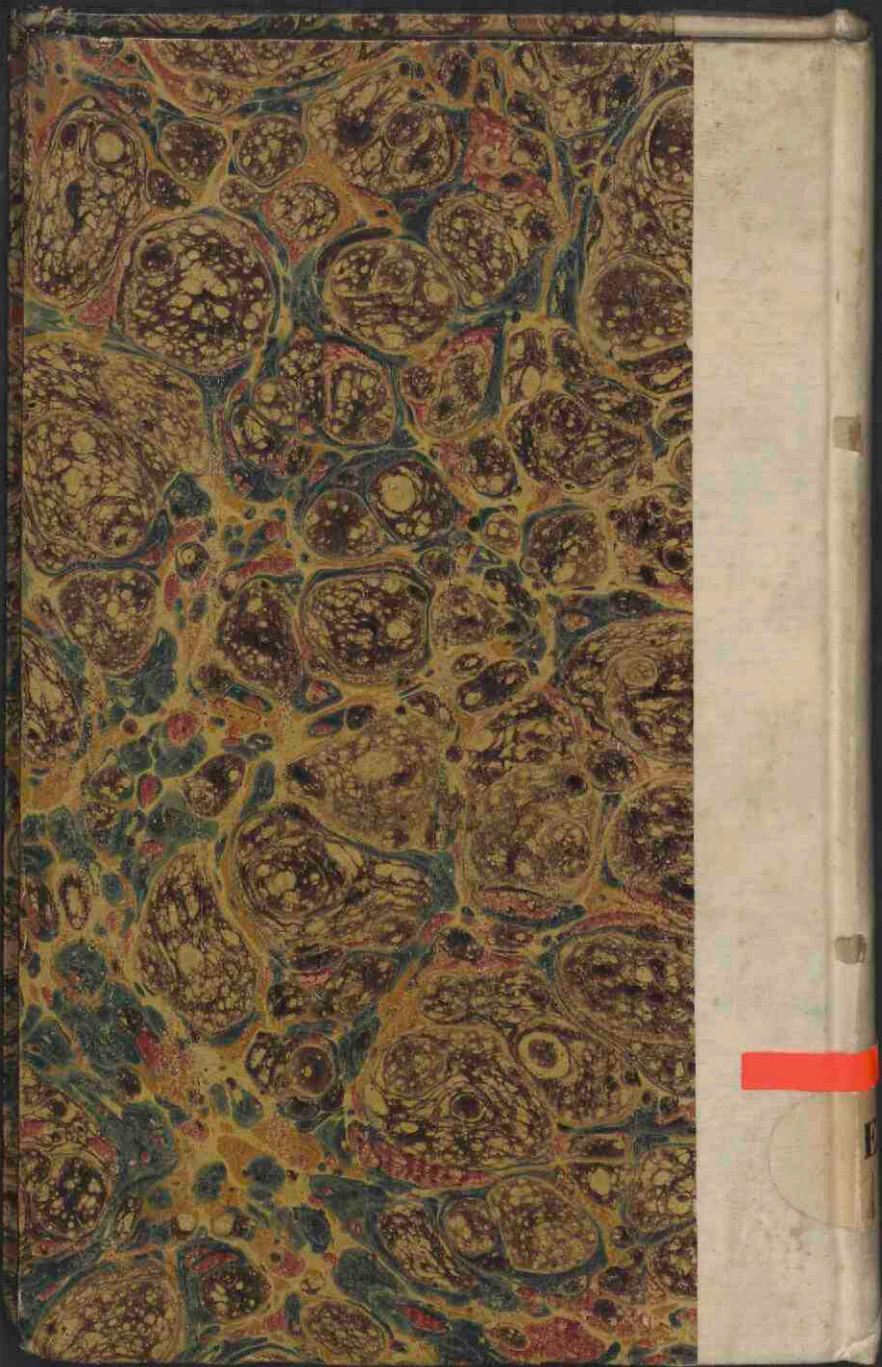
Balljous' and Phillips' MSS.

1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810

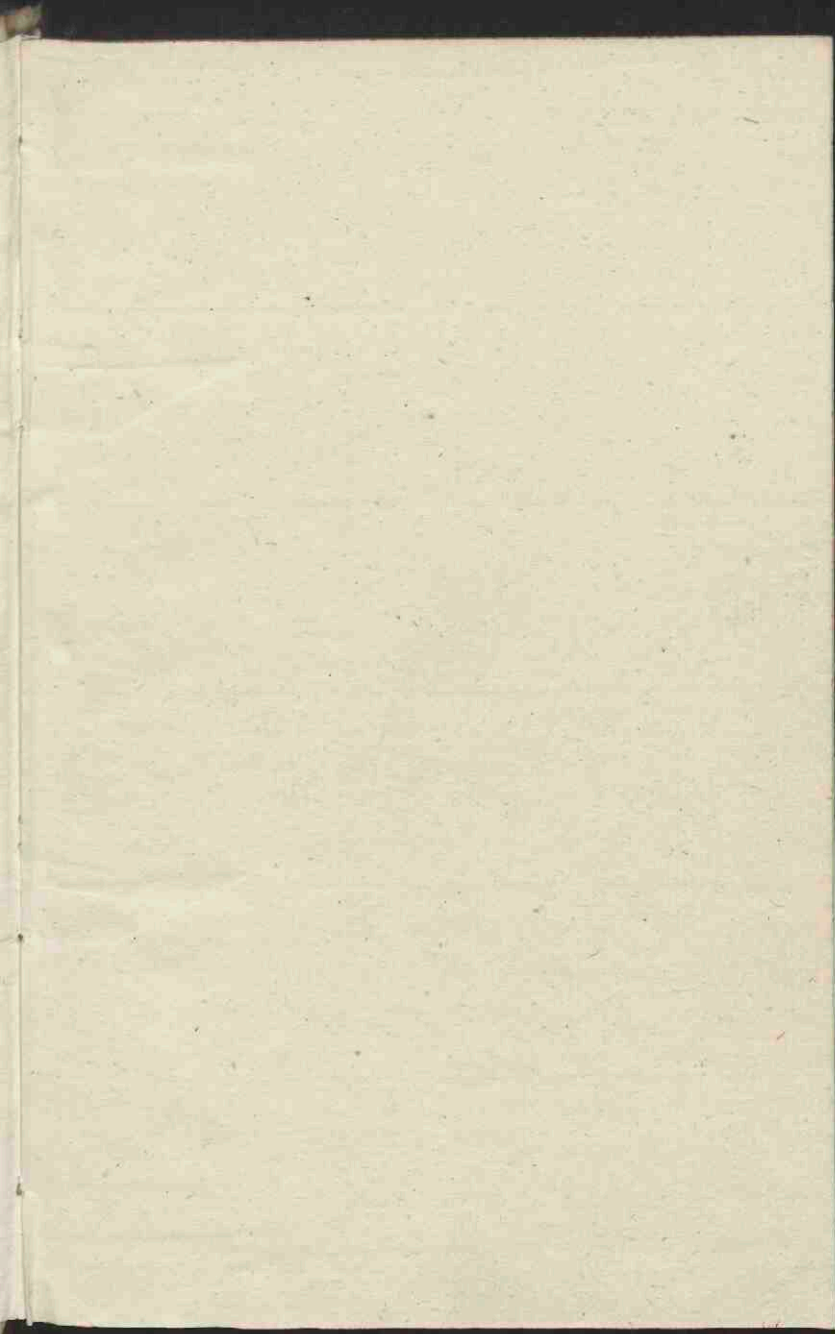

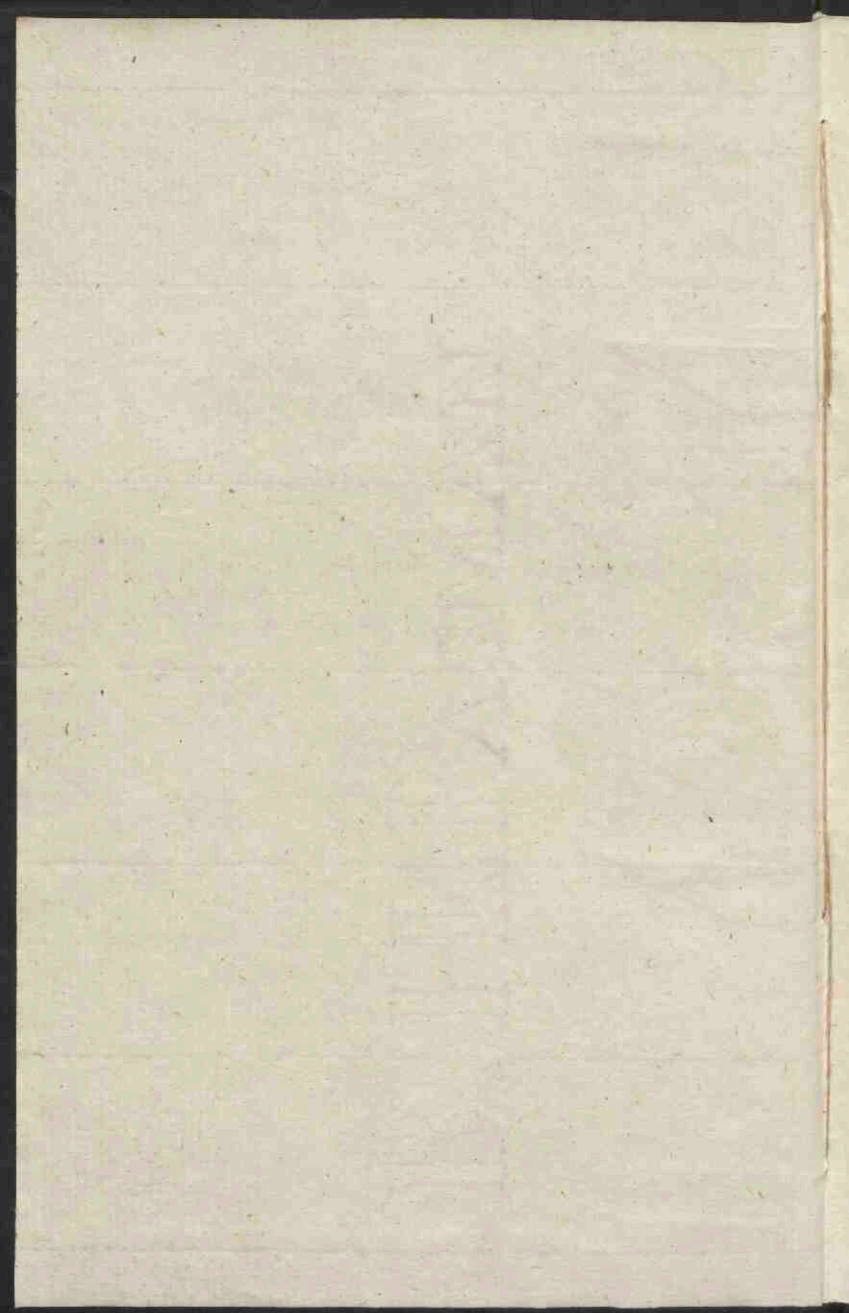

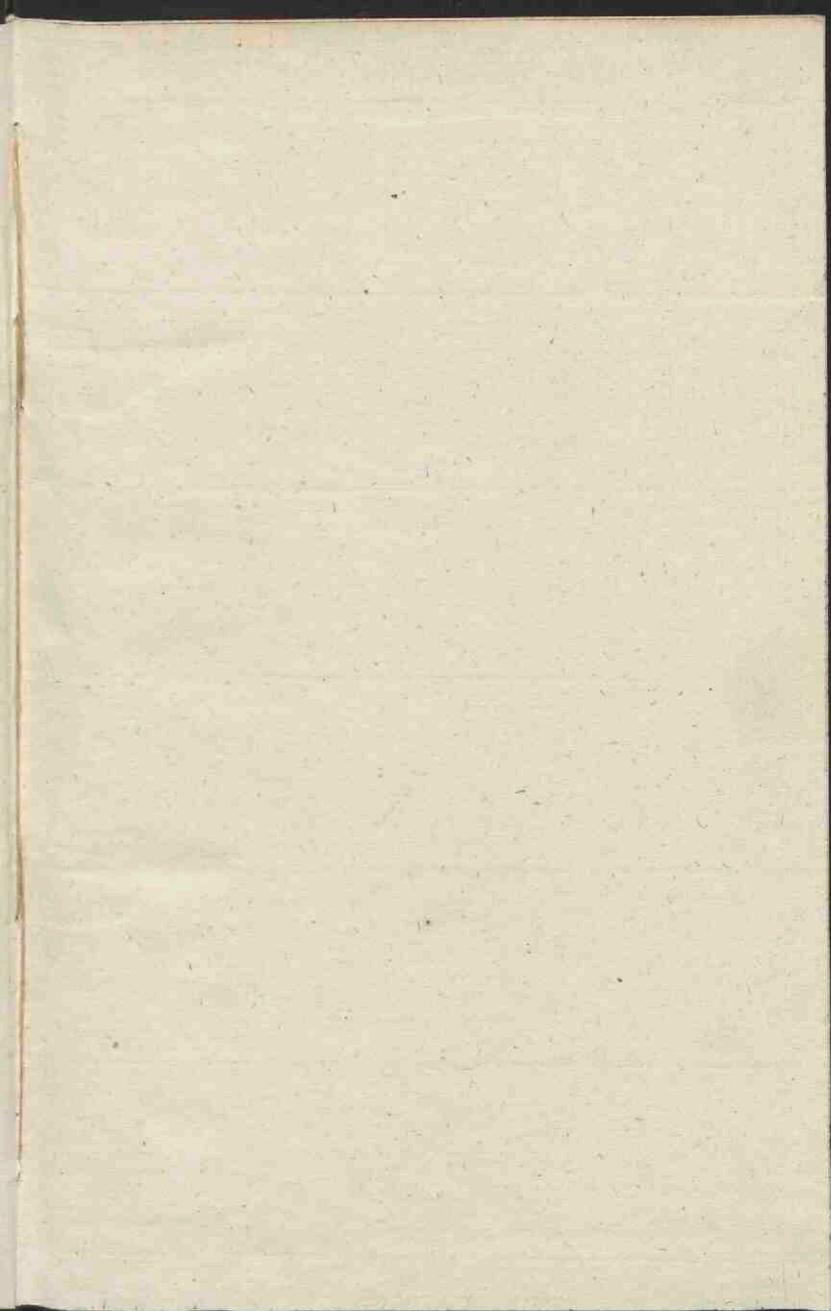

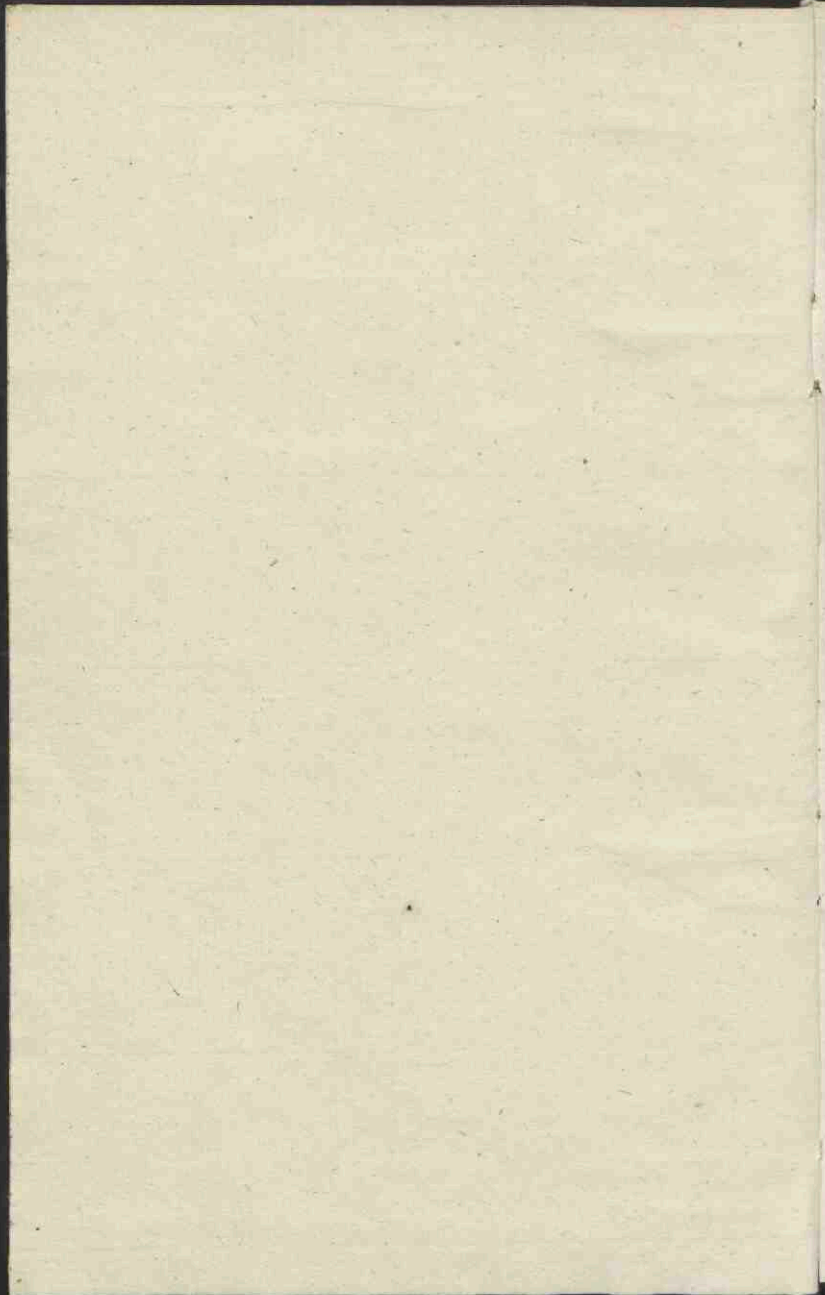
Theologia

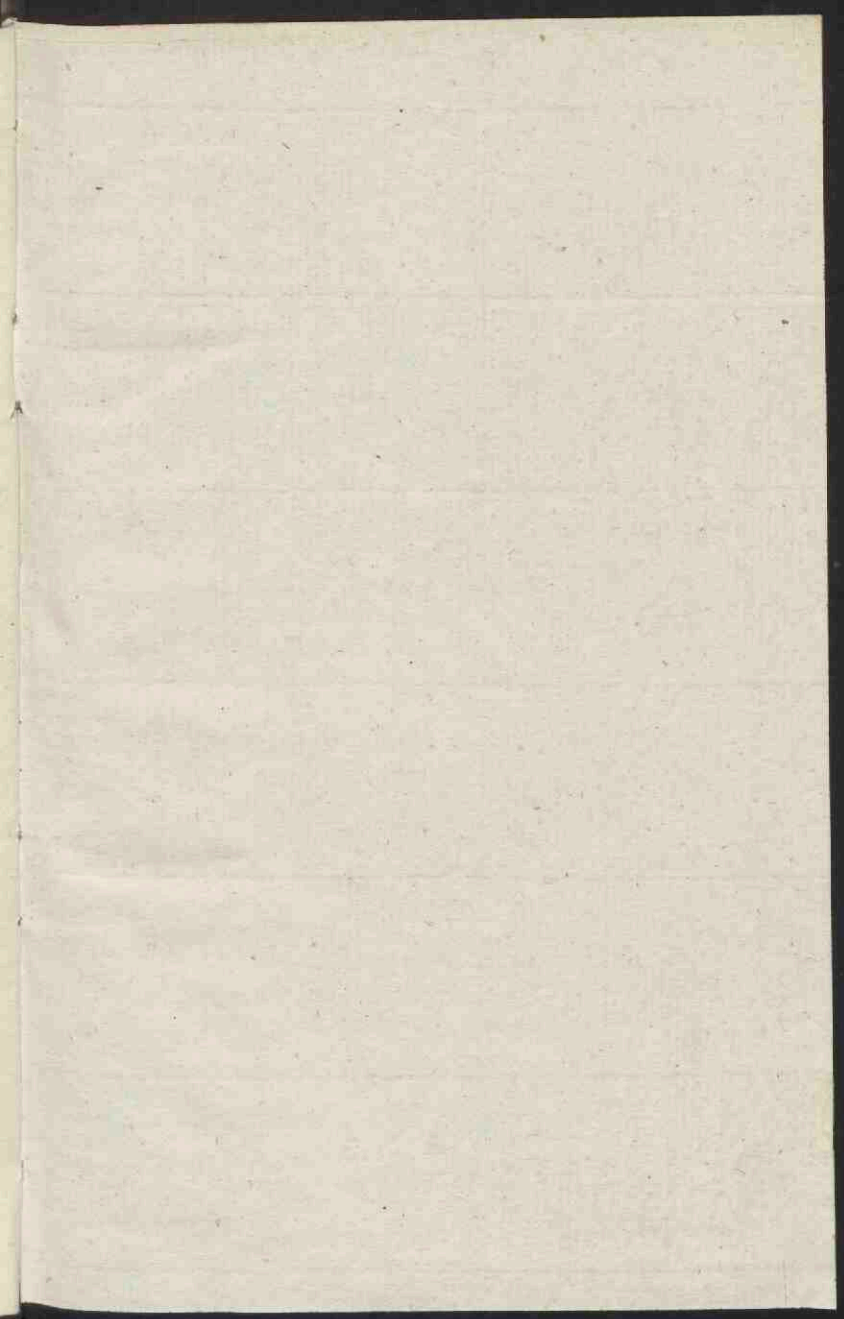
Octavo n^o *150*
152.

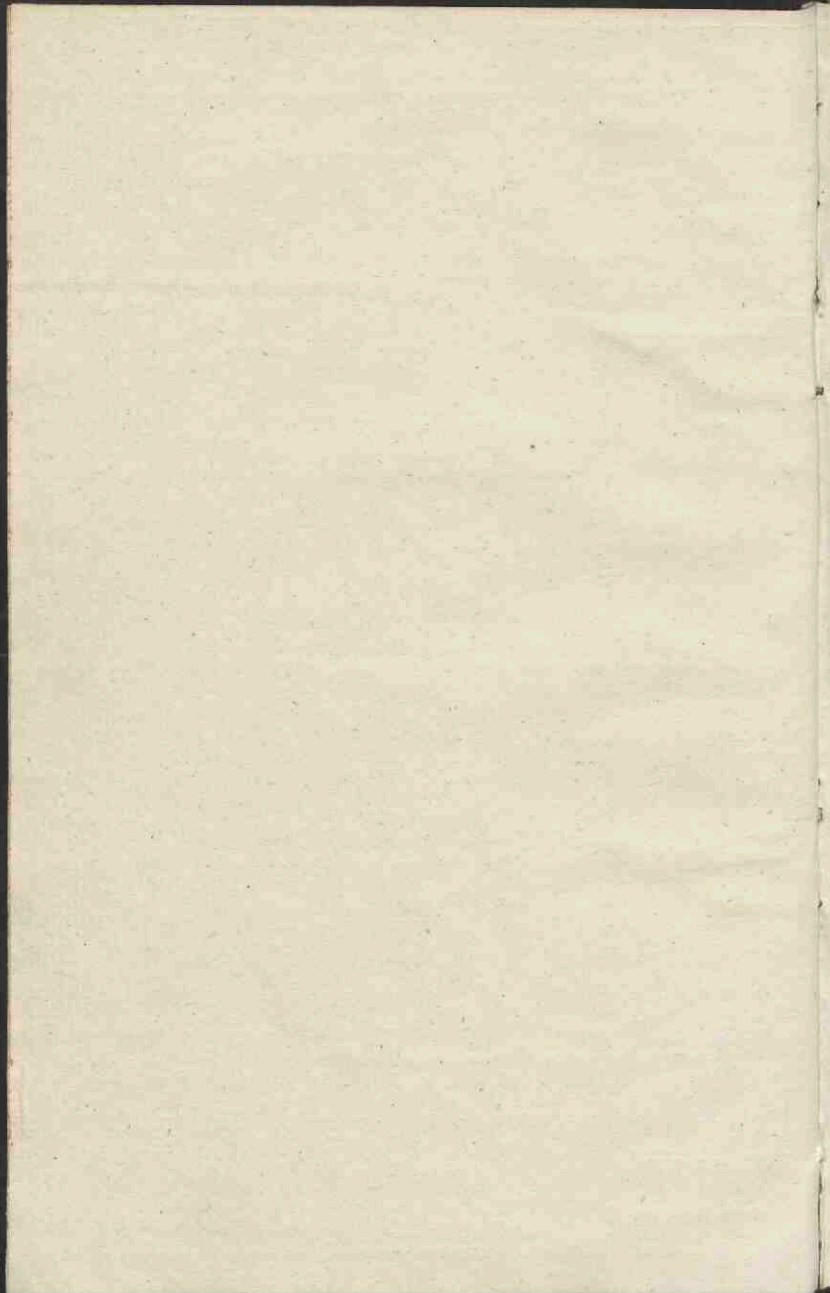

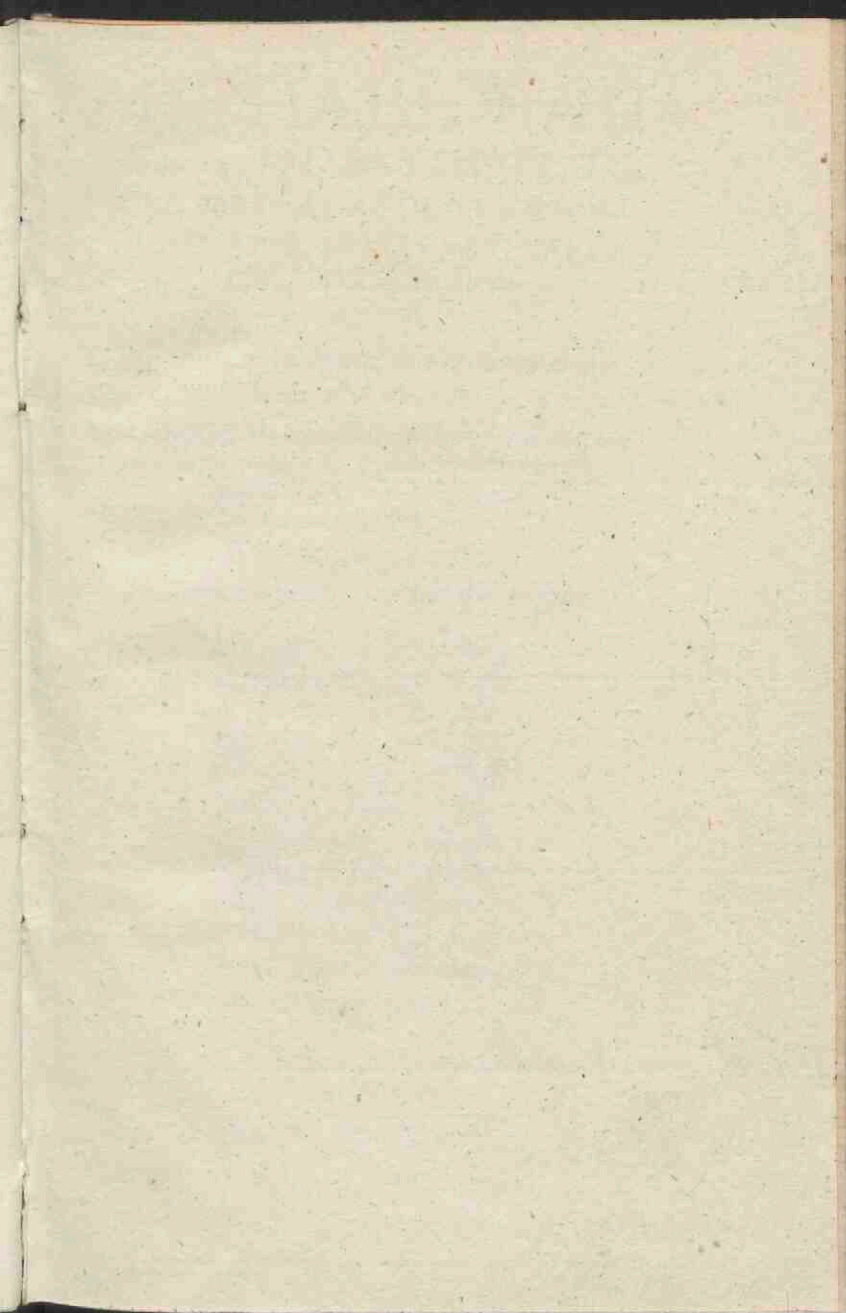

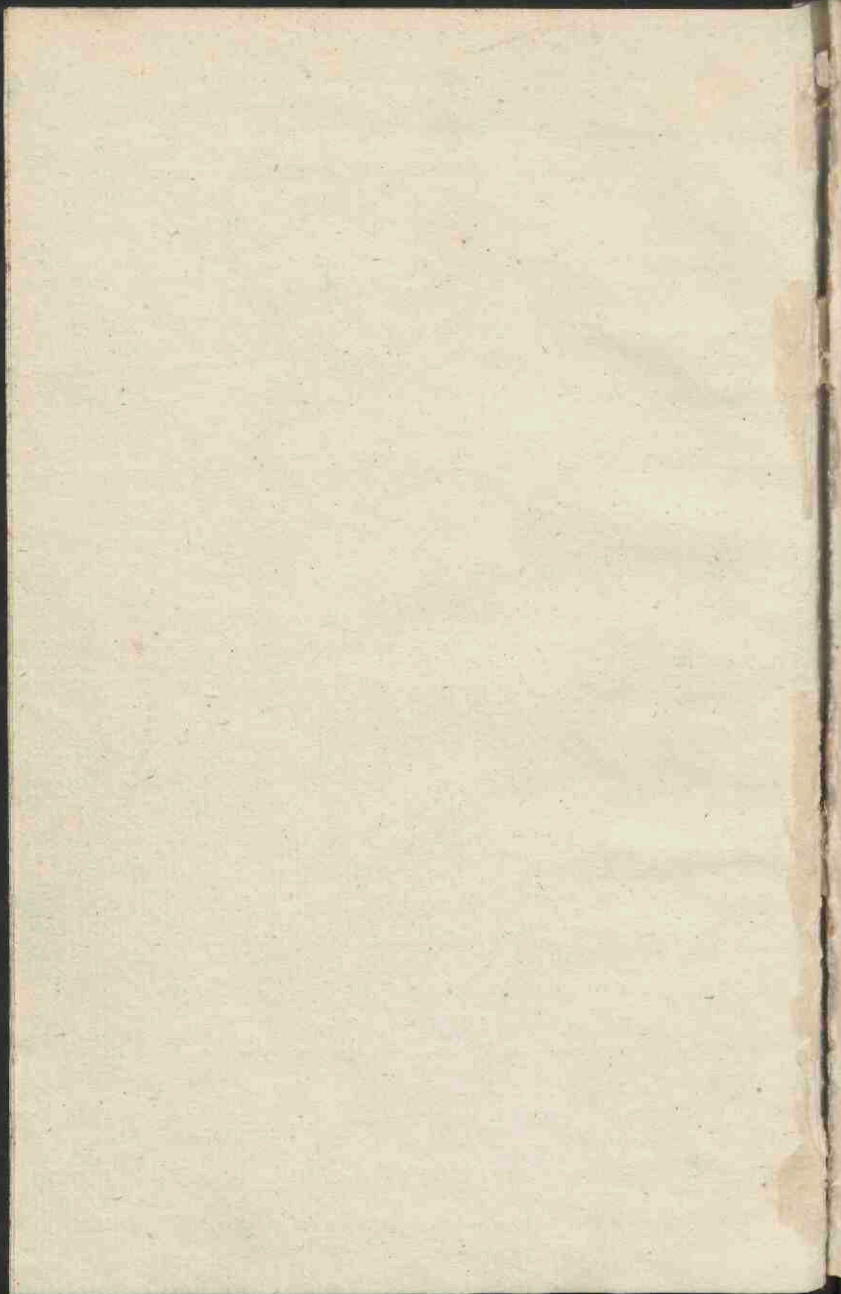

pc.
MICHAEL. BAII
REGII IN S. THEOLOG.

PROFESS. ACAD. LOVANIEN-
SIS, AD QVAESTIONES PHI-
lippi Marnixij Sanct-Al-
degondi

DE ECCLESIA *Christi, & Sacramento Altaris*
RESPONSIO.

Eiusdem Epistola de Statuum Inferioris Germa-
niae ynione cum ijs, qui se Desertores Ro-
manae Catholicae Religionis
vocant: &

DE IVRAMENTO,

Quod eorum iussu à Clero & Monachis exigitur.

COLONIAE,

Apud Ludouicum Aleetorium, & haeredes
Iacobi Soteris.

ANNO M. D. LXXIX.

MICHAEL BAIL

RECHT IN S. THEOLOG.

PROFESSOR ACAD. LOVANIENSIS

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

RESPONSI.

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

DE IUSTITIA

COLONIAE

AGRI

AGRI

ANNO M. DC. LXXII

INDEX CONTENTO.

rum in hoc libello.

Quæstiones Philippi Marnixij
Sanct-Aldegundi, de Ecclesia,
& de Sacramento Altaris.

Responſio ad priores Quæstiones,
quæ sunt de Ecclesia.

Epistola Sanct-Aldegondi, de ea-
dem responsione.

Responsio ad posteriores Quæsti-
ones, quæ sunt de Sacramento
Altaris.

Responsio ad Epistolam Sanct-
Aldegondi.

Responsio ad obiectiones Sanct-
Aldegondi factas cõtra respon-
sionem ad quæstiones de Sacra-
mento Altaris.

QVAE

QVAESTIO-
NES PROPOSITAE
per Philippum Marnixium
Sanct-Aldegondum. 14. Octo-
bris Anni 1577. his verbis:

N Ecclesia, eiusq; constitutiones, seu
traditiones nullum habeant *νεπιτηριον*
aliud, nisi consuetudinem eorum, que
se profitentur Romanam sectari reli-
gionem, quam vocant catholicam?

An hoc *νεπιτηριον*, si quod aliud est, constet pagina
sacra scriptura sola?

An patrum explanationibus &
commentarijs?

An conciliorum decretis?

An pontificum Romanorum pla-
citis?

An Scholasticorum pronuncia-
tis?

An passim sequatur, ut ait Satyricus, coruos testiaq;
luroq;?

An Ecclesia tribuat authoritatem verbo Dei, an pa-
tius verbum Dei Ecclesia authoritatem atque a-
xioma conferat?

quorū, qua,
& cuius au-
thoritate
& confirma-
torum, seu
approbato-
rum?

De verbis Sacramenti cœnæ
Domini.

An hæc verba [Hoc est corpus meum] contineant
propositionem identicam, atque idem significan-
tem,

bens, quod: corpus meum est corpus meum.

An vero attributum corporis, attribuatür subiecto significato per pronomen, hoc, tanquam diuerso a suo attributo? Et si attribuatür tanquam diuerso, an attribuatür substantiue, ita vt hec verba (hoc est corpus meum) idem significent atque, hoc est substantialiter, vt ita dicam: corpus meum?

An potius attribuatür sacramentaliter, ita vt ea verba nihil aliud significent, nisi, hoc est sacramentaliter corpus meum, seu corpus meum dicitür de hoc, quod vobis do, plane vt sacramenta dicuntür de rebus quas significant, & sua institutione demonstrant, quemadmodum Augustinus in libello de doctrina Christiana docet, sacramentum fidei, fidem esse; & sacramentum corporis, corpus, & sacramentum foederis, foedus, & sacramentum verbi Dei, ipsissimum verbum Dei, non quidem substantia, sed vsu, institutione, representatione, ac significantissima exhibitione ante oculos fidei?

Quo argumento doceatur vocem, est, in hac circumstantia significare substantialitatem? liceat enim ita loqui.

An hoc ipso argumento tanquam modo non possit formari certa atque indubitata ratiocinatio per propositionem generalem, quo argumenti vis possit & rectius intelligi, & certius iudicari?

Exempli gratia.

Ubiunque vocula, est, coniungit predicatum cum subiecto in hac vel in eiusmodi circumstantia, toties accipitur substantiue, &c. in hac propositio-

ne vocula, est, coniungit predicatum corpori,
cum subiecto pronominis demonstratiui, hoc, &c.
ergo, &c.

An explicatio horum verborum debeat aut possit a-
liunde sumi, quam ex ipsis Christi aut Euange-
listarum verbis?

An illa propositio de calice hoc poculum est nouum
testamentum, seu foedus (συνθηκη enim utrunque
hic significat, vt Hebraeis, Berith) in meo sanguine;
& illa, hic est sanguis noui testamenti, non idem
significent, & se mutuo significanter explicent?

Ac proinde an non penitus eadem sit ratio in pane,
vt haec praepositiones, hic panis est nouum testamen-
tum, seu foedus in meo corpore, & hoc est corpus
meum: & item, hic panis, quem frangimus, est
uolui uia corporis Christi: & hic panis, quem fran-
gimus, est corpus Christi, idem significant, & se
mutuo significanter explicent?

Item an pronomem, hoc, aliud significet, quam idip-
sum quod vno ore omnes Euangelista testantur
Christum accepisse, fregisse, dedisse discipulis, &
inuisse vt acciperent & comederent?

An Paulus primae Corinthiorum decimo, cum hunc
panem nominat, & panem quem frangimus diser-
te explicat, aliud sacramenti subiectum statuat,
atque Christus, vel ipse Paulus 1. Corin. 11. pro-
nomine, hoc, vult significari, quod omnes Euange-
lista testantur, fuisse panem, quem Christus fre-
git, & dedit, & de quo denique locutus est?

An in propositione de calice, non eadem sit subiecti
ratio, atque in ea, quae est de pane, ac proinde cum
subiectum in propositione, & oratione de calice

non solum demonstratur pronomine, hoc, sed plane & diserte nominetur τοῦτο τὸ πῶνιον, vel fructus ac genimen vitis, non eadem sit ratio in pronomine, hoc, quod usurpatur in propositione de pane, ita vt, hoc, idem significet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatus granis?

Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutetur, vel mutatum fuit a subiecto panis, quod Euangelista testatur Christum accepisse, fregisse, & dedisse, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, qua diuini verbi argumento?

Quae sit analogia vnionis corporis Christi cum ecclesia, declarat a prima Corinth. decimo, si nulla est panis vel vini reliqua substantia?

Quomodo veteres docuerunt eandem aut similem esse transformationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, qualis erat aqua admista vino in populum Christi, eius corpori per fidem conglutinatum?

RESPONSIO

AD PRIORES

*Quæstiones, quæ sunt
de Ecclesia.*

DOMINVS de VVig-
macourt mihi hæctenus &
de nomine & de facie ig-
notus, sed tuæ generoli-
tati, vt intelligo, affinita-
te coniunctus, Genero-
fissime atque eruditissime Sanct-Algon-
de, multas mihi quæstiones obtulit, quas
aiebat tractandas, atque soluendas ad me
per te transmitti: facile fuisset ætaté, quo-
tidianam prælectionem, & negotiorum
turbam, quibus quotidie in Vniuersitate
Louanienfi, in Ecclesia sancti Petri, & in
Collegio nostro Pontificali interpellor,
& distrahor, excusare; sed in re tam pia,
tamq̃, patriæ vtili, si forte dignaretur Deus
in te operari, quod magnopere exopto,
quodque quotidianis precibus instanter
ab eo postulo, nolui dilationem quærere,
confidens quòd is, qui tibi hunc quærendi
affectum indidit, etiam mihi suggeret, me-
que docebit quid & quomodo responde-
re de-

re debeam, vt tibi in bonum cooperetur
 mea responsio: vtrumq; enim Dei donum
 est, & veritatem sincere, hoc est, non con-
 tendendi, sed sciendi studio atque intenti-
 one quarere, & illam inuenire, inuentam-
 que sic proponere, vt honorifice suscepta,
 debitam suo authori gratiarum referat a-
 ctionem. Ne autem mora & responsionis
 prolixitas tibi fortè molesta sit, si distule-
 ro eam mittere, donec vniuersas quæstio-
 nes absoluerò, decreui primum ijs tantum
 respondere, quæ de Ecclesia proponun-
 tur, & responsionem hanc mittere, vt co-
 gnito quomodo tuæ eruditioni satisfacere-
 rit, alacrius reliquarum tractationem ag-
 grediar & prosequar: idque non carptum
 & seorsim de singulis quæstionibus diffi-
 cendo, sed vno quodam tenore sermonis,
 quia quæstiones ita inter se conuenienti
 ordine contextæ sunt & coadunate, vt ip-
 sarum dispositio id omnino postulare vi-
 deatur. Quod si fortè non per omnia tuæ
 intentioni satisfacero, non propterea de-
 bes de assequenda veritate desperare. Non
 potest homo accipere quicquam, nisi da-
 tum fuerit ei de cælo; sed quod hodie no-
 bis clauditur, potest cras petentibus, & ad
 aures diuinæ misericordiæ pulsantibus a-
 periri, aut per eloquia sanctarum scriptu-
 rarum.

rarum, aut per sermocinationes fratrum,
aut per internam diuinæ inspirationis gra-
tiam, vbi sine sonis verborum, sine elemen-
tis literarum veritas ipsa tanto dulcius,
quanto secretius loquitur;

Quæris igitur:

*An Ecclesia, eiusque constitutiones, seu traditiones
nullum habeant veritatis aliquid, hoc est, vt inter-
pretor, iudicium, seu ex quo iudicentur, nisi con-
suetudinem eorum, qui se profitentur Romanam
sectari religionem, quam vocant catholicam?*

*An hoc veritatis, si quod est aliud, constet pagina sa-
cræ scripturæ sola?*

An patrum explanationibus, & commentarijs?

An conciliorum decretis?

An Romanorum Pontificum placitis?

An Scholasticorum pronuntiatis?

*An passim sequatur, vt ait Satyricus, coruos testa-
que, lutoque?*

*An ecclesia tribuat auctoritatem verbo Dei, an po-
tius verbum Dei ecclesie auctoritatem atque axi-
oma conferat?*

Ad primam & secundam quaestionem
clarissimè respondet Aug. cap. 2. lib. de Vni-
tate ecclesiæ his verbis: Inter nos & Dona-
tistas questio est, vbi sit ecclesia; quid ergo
facturi sumus? in verbis nostris eam quaesi-
turi, an in verbis capitis sui Domini nostri
Iesu Christi? Puto quòd in illius verbis
eam

eam quærere debemus, qui veritas est, & optime nouit corpus suum, nouit enim Dominus qui sunt eius. Et cap. 3. eiusdem libri; Non audiamus, hæc dico, hæc dicis: sed audiamus, hæc dicit Dominus: sunt libri Domini, quorum authoritati vtrique consentimus, vtrique credimus, vtrique seruiamus, ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram. & infra: Nolo humanis documentis, sed diuinis oraculis sanctam ecclesiam demonstrari; id quod in reliqua parte libri diligenter exequitur. Primum quidem varias futuri regni Dei figuras insinuans, sed tamen nolens ijs, quæ ab ingeniosis hominibus huc atque illuc conuerti possunt, suam disputationem committere: statim transit ad scripturas veteris testamenti, quæ maiori euidentia prænunciant, futurum Christi regnum non vno aliquo angulo constituendum, sed toto orbe terrarum diffundendum, quàm prænunciant mundi Saluatorem aliquando venturum. Deinde transit ad scripturas noui testamenti, quibus euidenter ostendit, id toto orbe terrarum post Christi resurrectionem impletum, quod varijs figuris & manifestis prophetijs de ecclesia Christi toto orbe terrarum diffundenda fuerat ante prædictum. Longû esset ipsas vtriusq; testamēti scriptu

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

ras sacras prosequi, & quantum mihi appa-
 ret superfluum, quia in iam dicto D. Augu-
 stini libello de Vnitate Ecclesiae, tam con-
 uenienti ordine disponuntur, tanta eru-
 ditione atque perspicuitate differuntur, vt
 per me aut alium quempiam similem ali-
 quid velle adijcere, potius sit eas obscura-
 re, quam illustrare. Itaque, vt compendio
 vtar, ego eruditionem tuam ad iam dictum
 libellum remitto, ex quo etiam non tan-
 tum perspicies, iudicium de Christi eccle-
 sia ex scripturis esse petendum, sed etiam
 quod ex sola scriptura peti debeat. Quan-
 quam, sicut eruditissima prudētia tua non
 dedignatur meae tenuitatis obsequio velle
 vti, vt in scripturis sanctis verum de Chri-
 sti ecclesia iudicium cernat; sic etiam mira-
 ri non debet, si veri fideles, vt ex scripturis
 sanctis de eadem ecclesia verum iudicium
 accipiant, eorum se studio, diligentia, & te-
 stimonio iuuare conentur, qui praeteris
 à Deo vera sapientia ditati fuisse credun-
 tur: Cuiusmodi fuit D. Augustinus, de quo
 scribit Prosper in carmine contra ingra-
 tos; quod cum nulla sibi tribuit bona, fit
 Deus illi omnia, & in sancto ugnat sapien-
 tia templo. Fuerunt & alij toto orbe no-
 tissimi, quorum studio & autoritate ad
 hanc rem iuuari possumus. Ad eundem v-
 sum

sum referenda existimo Conciliorum decreta, placita Romanorum Pontificum, & pronunciata Scholasticorum, quibus tamen Scholasticis, ut verum fatear, subinde plus tribuerem, si magis scripturis sanctis incumbentes, ex philosophorum gentiliū tenebris non tam multa emblemata suis disputationibus intexerent. Quæstio autem, qua quæritur: An Ecclesia verbo Dei, an potius verbum Dei ecclesiæ autoritatem & dignitatem tribuat? similis est quæstioni, qua quæreretur: An Christus in euangelio autoritatem Ioanni Baptistæ tribuerit, dicens: Inter natos mulierum non *Matth. 11.* surrexit maior Ioanne Baptista; an verò Ioannes Christo, cum ait: Ecce agnus Dei, *Ioannis 1.* ecce qui tollit peccata mundi: hic enim venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum, & discipuli Ioannis: Qui erat trans *Ioannis 3.* Iordanem, cui testimonium perhibuisti (inquiunt) hic baptizat. Nam in quantum per testimonium Ioannis, qui fuit vitæ admirabilis, inducti sunt homines, ut in Christum crederent, negare non possumus, quin Ioannes apud homines, qui propter infirmitatem verum lumen, quale in se est, videre non poterant, sed tanquam in nocte constituti lucerna egebant, ut fontem lu-

Ibid. 5. f

minis cernerent, aliquam Christo auctoritatem tribuerit, licet Christus hoc testimonio non indigerit, sicut apud Ioannē sequitur, cum ait: Vos misistis ad Ioannē, & testimonium perhibuit veritati: ego autem non ab homine testimonium accipio. & infra: Ego habeo testimonium maius Ioannē, opera enim quae dedit mihi pater, ut perficiam ea, ipsa opera, quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me, & qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me. Sed quia Ioannes lucerna tantum fuit, luce lucens aliena, quae vero lumine destituta, statim ad tenebras suas recidislet, ideo longè conuenientius dicitur, quod Christus, qui est vera lux, quae tenebrescere non potest, & lumen, & auctoritatem, & dignitatem Ioanni tribuerit, quàm contra.

1. Tim. 3.

Simili modo etiam quia testimonio patrum, & totius Ecclesiae inducimur, ut licet veritatem in se cernere non possimus, attamen scripturas canonicas pro sacris & diuinis habeamus, rectissime dicitur, quod patres, & Ecclesia Dei viui, quae est columna & firmamentum veritatis, non quidem lumen & veritatem, sed apud fideles & multos infideles, qui eius testimonio commoventur, auctoritatem tribuat. Sed quia scriptura

M. BAIL RESPONSI O.

ptura sacra, quæ nec falli potest, nec fallere, ipsam veritatem in se continet, Ecclesia vero non nisi veritate in scripturis sanctis descripta illuminatur, & sibi derelicta facile posset in suas tenebras relabi, ideo convenientius dicitur, quod scriptura sacra ecclesie Christi authoritatem & dignitatem tribuat, quam contra.

De constitutionibus ecclesie hoc solum dico, quod ubi regnum agnoscitur, ibi non possunt constitutiones negari, cum omne regnum pro suo regimine constitutiones habeat. Porro Ecclesiam Christi regnum esse agnoscit, non tantum Daniel in prophetia sua, dicens: quod suscitabit Deus coeli regnum, quod in æternum non dissipabitur; sed etiam Ioannes Baptista, & Christus ipse, cum aiunt: Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum. Facile possent hæc longè fufius & copiosius ex scripturis sacris differi, sed puto id acumini ingenij tui minus congruere, quod Deus in ijs quæstionibus illustrare dignetur, in quibus aut caligare, aut saltem adhuc hærare videtur. Bene vale Generosiss. atque Eruditiss. Domine. Louanij 22. Octobris 1577.

EPI.

EPISTOLA PHILIPPI
Marnixij Sanct-Aldegondi de
supraſcripta reſponſione.

Litera tua eruditionis ne an beneuolentia
atque humanitatis pleniores, Reueren-
de D. Doctor, ita mihi ſuere grata, vt
quod omnium eſt gratiſſimum. Fuit e-
nim iucundum a tali ac tanto viro, quem ſciebam
negotiorum ac laborum ingenti propemodum mole
obruere, eam tamen mihi præſtari operã, qua poſſet &
ad Dei gloriam promouendam, & ad fidem corro-
borandam eſſe vehementer vtilis. Sed multo etiam
fuit iucundius in grauiſſima quæſtione, quam ego
omnium noſtrarum controuerſiarum tantum non
cardinem ac fundamentum præcipuum eſſe ſemper
ſum arbitratus, prope ad amuſſim nos conſentire.
Itaque ago, mi Domine, gratias tibi pro hoc benefi-
cio, meumque ſtudium atque operam, ſi qua in re
commodare aut prodeſſe potero, tibi, tuiſque polli-
ceor; & humanitate iſta tua fretus, pergo in priori-
bus quæſtionibus reliquos, ſi qui reſtant, ſcrupulos
enodare, & ſimul reſponſionem ad poſteriores depoſ-
cere. Quantum igitur ex tua, imo potius Auguſtini,
ſententia poſſam conyccere, omnino ita ſentis, vni-
cum Eccleſiaſticarũ traditionum ἡπιθῆριον, vnicum
lapidem Lydium atque iudicem eſſe verba Domini
noſtri Ieſu Chriſti tradita ſacra ſcriptura, diſertis
paginis, nec audiendum eſſe: Hoc dicit Auguſtinus,
hoc dicunt Donatiſte, ſed hæc dicit Dominus: & in
libris Dominicis: quibus vtrique credimus, vtrique
aſſer-

EPIST. SANCT. ALDEG.

assentimur, quarendam esse ecclesiam, causamque omnem nostram & controuersiam discutiendam. Denique iudicium de Christi ecclesia, eiusque doctrina, & sacramentis, (hoc enim ex priore necessario efficitur) ex sola scriptura peti debere. In hoc certe ego tibi per omnia planissime assentior, ac vere ita statuo, si hoc ipsum impetremus, facile reliquas omnes controuersias ac nullo negotio iri compositum. Ut enim post Paulum ait Athanasius, sufficiunt sancta ac diuinitus inspirata scriptura, ad omnem instructionem veritatis. Quamobrem etsi libens confiteor, quod ais, veros fideles, ut ex scripturis sacris de Christi ecclesia verum iudicium accipiant, eorum se studio, diligentia, & testimonio iuuare, qui praeteris vera sapientia a Deo ditati fuisse creduntur, inter quos ego Augustinum non grauate reposuerim; tamen illud cum Chrysostomo liceat contendere, multos quidem Spiritum sanctum iactare, sed qui propria loquantur, falso illum pratendere; ut enim Christus non a seipso loqui se testatur, quia ex lege loquebatur & prophetis: ita si quid praeter euangelium sub titulo Spiritus sancti obtruditur, non credamus, quia sicuti Christus legis & Prophetarum impletio est, ita spiritus Euangelij. Deinde & hoc addo, quod Augustinus, eiusque similes, vera a Deo sapientia praeteris ditati fuisse credantur, id non aliunde fuisse adeptos, nisi quod scripturis, quae sola hanc sapientiam vberissimo latice profundunt, & sola hominem reddunt ad salutem eruditum, per fidem in Christo Iesu, consentanea & senserint, & scripserint. Quo enim quisque proprius ab hoc fonte suos irrigat doctrinarum tubos, eo puriori certe lim-

EPISTOLA

pha lectorem quisque reficit: quo vero remotius, eo inquinatiore, ita ut qui se longissimo interuallo ab eadem continent, ij iam non inter pios & synceros Ecclesia doctores, sed inter hereticos, & scripturarum deprauatores connumerentur, cuius cum eadem penitus sit in Concilijs, Pontificum decretis, & Scholasticorum placitis statuenda ratio, non est quod verear cum Augustino pronunciare: Nec ego Nicenam synodum tibi, nec tu mihi Ariminensem debes, tanquam praedicatorum, obijcere, nec ego eius auctoritate, nec tu illius detineris, scripturarum auctoritatibus, non quorumcunque proprijs, sed quae vrisque sint communes, rescum re, causa cum causa, ratio cum ratione certet. In summa hoc inter nos conueniat, doctrina Apostolica, & Prophetica, cui soli innixa est ecclesia, iudicium omne ad scripturam sacram esse reuocandum, omniaque omnium vel patrum dogmata, vel conciliorum decreta, vel Pontificum placita, vel Scholasticorum axiomata, non aliter esse accipienda, nisi quatenus huic scripturae sunt consentanea.

Quod ad alteram questionem attinet: An Ecclesia verbo Dei, an potius verbum Dei Ecclesia auctoritatem tribuat? ita mihi per omnia satisfecisti, ve non potuerim istum tuum candorem non vehementer exosculari. Ne tu perquam erudite ac pie responsionem tuam comparatione Ioannis Baptista cum Christi doctrina confirmasti, ita ut in hoc capite nulla restet inter nos controuersia.

Postremum tantum Epistola tuae caput, de constitutionibus Ecclesiae, vellem paulo dilucidius explicasses.

SANCT. ALDEGONDI.

tasses. Ais enim vbi regnum agnoscitur, non posse negari constitutiones: quod certe libenter damus, sed simul addimus, ab ipso rege in quouis quidem regno constitutiones debere proficisci; sed maxime certe in Christi Ecclesia, in qua Christus ita regem agit, vt simul sit & corporis caput, & sponsa maritus, & ouium pastor, ita vt vnus eius vocem audiant oues, imperium accipiat sponsa, spiritu vegetentur ac moueantur membra, constitutionibus denique obtemperet populus: Ipse enim vnus est, de quo dictum est: Hunc audite, ac proinde semper atque indefessa seculorum continuatione resonant, ac resonat in auribus ecclesie ista regis vnus lex ac mandatum: Quod precipio tibi, hoc obseruabis vt facias, non addes quicquam, nec detrahes. & illa: Non addes ad verbum Domini, nec minuas ex eo, ne te forte arguat inueniarisque mendax. item: Audiendo audite vocem meam, & ero vobis Deus, & eritis mihi populus, & ambulabitis in omni via quam, mandauero vobis. Item: Nunquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci sue? melior est enim obedientia quam, victima, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quin quasi peccatum ariolandi non auscultare, & quasi idololatria iniquitas non acquiescere. & item: In constitutionibus patrum vestrorum ne ambuletis: & iudicia eorum seu decreta ne obseruetis, & pollutionibus eorum ne conspurcemini, ego enim sum Iehoua Deus vester: in constitutionibus meis ambulate, & decreta mea seu iudicia obseruate, & facite ea, aliaque scriptura, quibus inducti patres infinitis locis affirmarunt, quicquid non esset manifesto Dei

EPISTOLA

verbo fundatum, habendum esse pro sacrilegio; nec enim in vlllo ferendum est regno, rege viuo, ac regnante, ac iussa sua ex sacrarum tabularum prescripto dictante, a quoquam alio legem, constitutionemque sanciri. In quo si te habeo, quod certa tua mentis ac iudicij perspicuitate, & simul eruditionis vbertate fretus confido, ad stipulatorem, nihil plane restat amplius in priori de Ecclesia questione, quod habeat scrupulum: ac proinde rogo, vt ad posteriores de Sacramento interrogationes, tuam primo quoque tempore audiam sententiam.

Vale, datum Bruxelle quinta Nouem. 1577.

Reuerentiæ tuæ studiosissimus

Philippus de Marnix.

RE

RESPONSIO

AD POSTERIORES

Quæstiones, quæ sunt de venerabili Eucharistiæ Sacramento.

VM nondum acceptis
tuis literis, ex quibus cog-
noscerem, quomodo
priors Responsiones ac-
cepisses, inciperem de tra-
ctandis reliquis quæstio-
nibus cogitare, Eruditiss. D. Sanct-Alde-
gonde (metuebam enim ne actionibus
publicis plus satis occupato, non vacasset
tam cito responsiones meas legere & diju-
dicare) decimanona huius oportune su-
peruenerunt mihi binæ tuæ literæ, quæ mul-
tis de causis, quas lógum esset psequi, mihi
iucundissimæ fuerunt: Nam licet videam
non deesse, in quibus adhuc conferre de-
beamus, & Deo iuuante conferemus, attam-
en confidens in eo, qui habitare facit v-
nanimes in domo, & sollicitos reddit ser-
uare vnitatem spiritus in vinculo pacis, spe-
ro nos de omnibus collaturos, absque om-
ni amaritudine, & animi contentione. Ser-
uum

uum enim Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos, qui resistunt veritati. & Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, inquit Apostolus. Inprimis autem me exhilarauit, quod senserim tibi ostensum à Domino, quaestionem de Ecclesia versari circa vnum ex præcipuis cardinibus seu fundamentis nostræ religionis. Nam in duorum hominum causa propriè fides Christiana consistit: vnus, in quo lapsi, cæci & mali facti sumus: alterius, in quo reparamur. Porro in eo in quo reparamur, non tantum agnoscendum est caput, de quo scriptum est: Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit; & Non est in aliquo alio salus, nec enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri; sed etiã corpus, extra quod salus esse non potest, dicente Christo: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo; caput videlicet cum corpore. nam si solum caput ascenderet in cœlum, omnes nos in terra remaneremus, & tandem in infernum mergeremur. Porro sicut caput quod nascendo positum est in ruinam, & in signum cui contradicetur, non tantum à fi-

Philip. 4.

Act. 4. 12.

Iohannis 3.

Luc. 20.

M. BAII RESPONSIO.

lijs suis semper agnitum fuit, & creditum, sed etiam suo tempore in terris visum, & à reliquis membris certa fide discretum, dicendo: Tu es Christus filius Dei viui, qui *Math. 16.* in hunc mundum venisti; sic etiam corpus Christi, seu manifestum eius regnū à Patriarchis & Prophetis semper creditum fuit, & ab ijs, qui post Christi ascensionem, misso Spiritu sancto, Christi Euangelium toto orbe terrarum disseminauerunt, aut disseminari viderunt, vsque in hunc diem semper visum fuit, & ab omnibus schismatis certa fide discretum, dicendo: Hæc est domus Domini firmiter ædificata super firmam petram. De qua re, ne longum faciam sermonem, oro vt digneris legere sermonem quartum, & septuagesimum primum in sine D. Augustini, inter sermones Louanij impressos, quorum exemplar vnum transmitto, ne fortè non sit apud vos in promptu.

Nunc super est vt responsiones breuissimas ingenio & occupationibus tuis ac meis accommodas, quantum Dominus largiri dignabitur, reliquis questionibus adhibere conemur, quarum primæ sic habent:

*An hæc verba, (hoc est corpus meum) contineant propositionem identicam, atque idem significan-
tem quod corpus meum est corpus meum?*

An vero attributum corporis tribuatur subiecto significato per pronomen, hoc, tanquam diuerso a suo attributo?

Et si attribuatur tanquam diuerso, an attribuatur substantiue, ita vt hæc verba, (hoc est corpus meum) idem significant atque, hoc est substantialiter, vt ita dicam, corpus meum?

An potius attribuatur sacramentaliter, ita vt ea verba nihil aliud significant, nisi, hoc est sacramentaliter corpus meum. seu corpus meum dicitur de hoc quod do vobis, plane vt sacramenta dicuntur de rebus quas significant, & sua institutione demonstrant: quemadmodum Augustinus in libello de doctrina Christiana docet, Sacramentum fidei, fidem esse; & Sacramentum corporis Christi, corpus; & sacramentum fœderis, fœdus; & Sacramentum verbi Dei, ipsissimum verbum Dei, nõ quidem substantia, sed vsu, institutione, representatione, ac significantissima exhibitione ante oculos fidei?

Quo argumento doceatur vocem, est, in hac circumstantia significare substantialitatem? liceat enim ita loqui.

An hoc ipso argumento tanquam uicium non possit formari certa atque indubitata ratiocinatio per propositionem generalem, quo argumenti vis possit et rectius intelligi, & certius iudicari.

Exempli gratia.

Vbicunque uocula, est, coniungit predicatum cum subiecto in hac vel eiusmodi circumstantia, toties accipitur substantiue, &c. in hac propositione uocula, est, coniungit predicatum corporis cum subiecto pronominis demonstratiui, hoc, &c. ergo, &c.

RES.

Propositionem identicam vocamus, nō quando attributum & subiectum pro eadem re particulari accipiuntur, pro qua verificatur assertio; nam alioqui enunciatio generis de specie, speciei de individuo, & accidentis de subiecto, essent propositiones identicæ: vt, lapis est substantia, Petrus est homo, & Cicero est orator: sed vocamus propositionem identicam, quando res eadem sub eodem nomine, aut saltem sub synonymo de seipsa enunciatur: vt, corpus meum est corpus meum, gladius est ensis. Quamobrem dicendū non est, quod hæc Christi assertio: hoc est corpus meum, sit identica propositio, etiamsi vera esse nequeat, nisi attributum & subiectum pro aliqua eadem re particulari accipiantur, pro qua fit verificatio: sed dicendum, quòd sit enunciatio communis attributi de singulari subiecto. Nam licet Christus vnicum corpus habuerit, attamen etiamsi viginti corpora habuisset, de quolibet dicere potuisset, hoc est corpus meum. Ex quo intelligimus vocem, meum corpus, sicut meus digitus, communem esse, non singularem. Porro enunciationes simplices, in quibus alterum de altero mediante verbo substantiuo, est, enunciatur, sunt in du-

plici genere: alia enim proferuntur intentione asserendi id quod est, quando eiusmodi propositio inchoatur, vt lapis est corpus, Petrus sedet: Alia verò proferuntur non intentione asserendi id quod est, quando ipsa enunciatio incipit proferi; sed intentione faciendi id quod eiusmodi enunciatione significatur, & quod tunc primum erit, quando ipsa enunciatio prolata fuerit: Vt si quis demonstrato agro proprio, cuiusdam alteri diceret, hic est ager tuus, non intentione asserendi quod non est, sed intentione faciendi, vt id sit quod dicit; hoc est, vt ager qui dicenti proprius est, alterius efficiatur, eiusmodi enim sermonibus apud Iurisconsultos aliquando intelligitur fieri dominiorum & possessionum translatio. Talis sermo videtur esse apud Lucam, cum ait Christus: Homo, remittuntur tibi peccata tua. & rursus: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. &: Filius tuus viuit. Non enim volebat Christus asserere quod erat priusquam hæc dicebat, sed id facere quod dicebat: nec dubium est, quin tali sermone contentus fuisset Cæturio, cum à Domino poscebat, vt diceret verbo, & sanaretur puer eius, hoc est, vt diceret: Filius tuus viuit, vel filius tuus sanus est, quem Dominus sine omni

LUC. 9.

LUC. 7.

M. BAII RESPONSIO

mai verbo sanavit. Cæterū quia nos nostris
 sermonibus substantias mutare non possumus,
 ideo exempla enunciationum poste-
 rioris generis, quibus substantia in sub-
 stantiam transmutatur, non in nostris,
 sed in Christi sermonibus sunt petenda.
 Verbi gratia: Si Christus in nuptijs volens ^{Ioannis 2.}
 ex aqua sex hydrijs contenta vinum facere,
 his verbis usus fuisset, (hoc est vinum:) ^{Matth. 4.}
 similiter si voluisset diabolo acquiescere
 petenti vt diceret lapidi huic, vt panis fiat,
 atque id his verbis effecisset, (hic est panis)
 non intendisset his duabus enunciationi-
 bus, videlicet, hoc est vinum; &, hic est pa-
 nis, asserere, quod aqua hydrijs contenta,
 & hic lapis, (quæ tunc extabant cum has
 enunciationes proferre cœpisset,) fuissent
 vinum & panis, quia id manifeste falsum
 fuisset, sed intendisset facere vt prolatis
 verbis id esset, quod dicebat; & hoc dicen-
 do significare, ea quæ ex aqua hydrijs con-
 tenta, & ex hoc lapide demonstrato fecis-
 set, esse vinum, & panem: quasi dicat, hoc
 quod ex aqua hydrijs contenta facio, vi-
 num est: & hoc, quod ex hoc lapide facio,
 panis est. Simili modo, quando ait Chri-
 stus, hoc est corpus meum. &, hic est san-
 guis meus; non intendit asserere quod pa-
 nis & vinum, quæ tunc præsentia habebat
 cum

M. BAII RESPONSIO.

cum hæc incipiepat dicere, essent corpus & sanguis eius, quia id falsum est; quod ne sit, omnino credendus est intendisse ex pane et vino corpus & sanguinem suum efficere. & in illis duabus enúciationibus, hoc est corpus meum. & : hic est sanguis meus; pronomina hoc & hic, non referuntur ad panem & vinum, quæ ante prolationē harum duarum enuntiationum prius fuerunt, (sicut intelligerentur referri, si tantum intentione asserendi proferrétur, quod Christus facere non potuit, quia nõ potuit falsum dicere,) sed referuntur ad hoc corpus, & hunc sanguinem, quæ iam dictis verbis, Christo hoc intédente efficiútur, quasi dicat: hoc quod ex hoc pane facere intendo, & facio, est corpus meum: & hoc quod ex hoc vino facio, est sanguis. His diligenter cõsideratis, facile est ppositis quæstionibus respõdere, quod hæc verba: hoc est corpus meum, non contineant propositionem identicam, atq; idẽ significãtem quod, corpus meum est corpus meum; sed id significantem quod diximus, nempe: hoc quod ex hoc pane facio, est corpus meum; quodque attributum, corpus, tribuatur subiecto significato per pronomen, hoc, non tanquam diuerso à suo attributo, sed tanquam rem eandem singularem signifiçanti, nempe, hoc Christi corpus ex pane
con-

AD QVEST. SANCT. ALDEG.

cōfectum virtute verborum Christi. Vnde nec dicere oportet quod huius enūciationis, hoc est corpus meum, sensus sit, quod hic panis substantialiter, vel sacramentaliter, siue significatiuè sit corpus meū: sed sensus est, id quod ex pane facere intendo, & facio, est corpus meū, vt diximus. Cæterum quia negari non potest, quin Christus ex aqua vinum, ex lapide panē, ex pane & vino corpus suum & sanguinē efficere potuerit, idq; his verbis, hoc est vinum, hic est panis, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Si enim *Actor. 5.* potuit Petrus vmbra sua p̄trāseundo quosuis ægros ab infirmitatibus liberare, quanto magis potuit Christus verbis suis ex re qualibet, quamlibet etiam rem aliam efficere? Ponatur ergo disputandi gratia quod Christus hæc vniuersa iam dictis enuntiationibus effecerit, oro vt tua eruditio, hoc præsupposito, dignetur propositis à se quæstionibus respondere. Nempe an hæc propositio sit identica, hoc est corpus meum? An attributū, corpus, tribuatur subiecto significato per pronome, hoc, tanquam diuerso? An huius enunciationis, hoc est corpus meum, sensus sit, hic panis est substantialiter vel sacramentaliter corpus meum? & si vbi de re conuenimus, adhuc easdem pene difficultates inueneris, quas nūc proponis, facile

AD QVAEST. SANCTALDEG.

eile intelliges quaestionum multarum nebulas non tam ad rei veritatem, quam ad dicendi rationem pertinere.

Miror autem prudentiam tuam quæ-
re, quo argumento doceatur, vocem, est, in
hac sermonis circumstantia (hoc est corpus
meum) significare substantialitatem, cum illa
sit propria, & consueta eius significatio,
tam Græcè, quam Latine, in qua ab initio
nascens Ecclesia semper ab omnibus no-
stris maioribus hoc loco accepta est. Neq;
enim rogare solemus, cur aliquis per publi-
cam & consuetam viam ambulet, sed si ab
illa digressus, insolita & improbata diuer-
ticula sectetur, tunc merito rogatur, cur de-
relieta regia via, ad insolitam se conuertat;
& ideo potius rogandum esset, quo argu-
mento moueatur, qui vocem, est, in hac cir-
cunstancia, præter consuetam significatio-
nem, & præter omnium catholicorum intel-
ligentiam, ad significationem referunt, quam
rogandum quo argumento doceatur sub-
stantialitatem significare. Scio quosdam pro-
ferre scripturam 1. ad Cor. 10. Petra autem
erat Christus; in qua vocem, est, existimant
pro, significat, positam, vt persuadeant ipsam
etiam in hac circumstantia pro, significat,
accipiendam. Sed an ex hac scriptura satis
solidum proferri possit argumentum, quo
id

M. BAII RESPONSIO.

id probetur, forsitan non immeritò dubi-
 tauerit quispiam: quia Apostolus non vi-
 detur loqui de inanimata petra Oreb suo
 loco manēte, ex qua Moyles semel aquam
 elicit, quæ petra non poterat esse Christus
 nisi significatiuè: sed loquitur de petra sem-
 per populum consequente, & potum cor-
 poralem ac spiritualem semper suppeditan-
 te, quem potum spiritualem eundem nobi-
 scum bibebant, quæ petra non significati-
 uè, sed substantialiter erat Christus, sicut D:
 Chrysostomus & Ambrosius interpretan-
 tur. Sed detur vocem, est, vno atque altero
 loco propter sermonis circumstantiã signi-
 ficatiuè seu sacramentaliter intelligi, an ideo
 quando sine tali circumstantia simpliciter
 ponitur, proferendum erit certū argumen-
 tum, doceatur substantialitatem significa-
 re, & in sua significatione propria debere
 accipi? Scio etiam D. Augustinum epistola
 23, dicere, quòd sacramenta habeant quan-
 dam similitudinem earum rerum, quarum
 sunt sacramenta, atque ex hac similitudine
 plerunque etiam ipsarum rerum nomina
 accipere; sed subiungens exemplum, quod
 secundum quendam modum sacramētum
 corporis Christi est corpus Christi, satis ap-
 pte significat hunc loquendi modū, quo
 sacramentum aliquid esse dicitur tantum,
 quia

quia est eius sacramentum, non esse propriū
& cōsuetum, sed insolitum, & ex sermonis
circumstantia intelligendum: quæ ubi defue-
rit, sicut in verbis Christi, quibus ait, hoc est
corpus meum, hic est sanguis meus, non sine
studio proprii sensus videtur talis intelli-
gentia quæri.

Quæris etiam:

*An explicatio horum verborum, hoc est corpus me-
um, debeat aut possit aliunde sumi, quam ex ipsi
Christi, aut Euangelistarum verbis?*

*An illa propositio de calice, hoc poculum est nouum
testamentum seu fœdus (dicendum enim vtrumque
significat, vt Hebræis Berith) in meo sanguine: &
illa, hic est sanguis noui testamenti, non idem sig-
nificent, & se mutuo significanter explicent?*

*Ac proinde an non penitus eadem sit in pane ratio, vt
hæc propositiones: hic panis est nouum testamen-
tum seu fœdus in meo corpore: &, hoc est corpus
meum: & item, hic panis, quem frangimus est
nouum corpus Christi: & hic panis, quem fran-
gimus, est corpus Christi, idem significant, & se
mutuo significanter explicent?*

RESPONSIO.

Augustinus de doctrina Christiana lib.
2. c. 9. docet, illa, quæ in libris Canonicis a-
pertè posita sunt, solertius diligentius que
inuestiganda, vt ad obscuriores locutiones
illustrandas, de manifestioribus sumantur
exempla, & quædam certarum sententia-
rum testimonia, dubitationem de incertis
aufe-

auferant. Ex quo intelligimus non omnia
 scripturæ sacræ testimonia ex alijs esse in-
 telligenda. Nam quædam aperte posita
 sunt, quæ ex proprijs verbis & locutioni-
 bus intelliguntur; sed ea duntaxat, quæ ob-
 scuritatē habent, quæ possit ex alijs ma-
 nifestioribus locutionibus aut testimonijs
 illustrari. Nunc verò considerandum est, v-
 trum hæc duo testimonia, hoc est corpus
 meum, & hic est sanguis meus noui testa-
 menti, obscuritatē habeant: & si obscu-
 ritatē habere putentur, an hæc obscuritas
 per hanc sententiam tanquam manifestio-
 rem: hic calix nouum testamentum est in
 meo sanguine; possit illustrari. Nam prio-
 ra illa duo testimonia, forsitan multis vide-
 buntur hoc posteriori longè magis esse per-
 spicua, præsertim quia hæc sententia, hic
 est sanguis meus noui testamenti, planè re-
 spondet illi, quam ex Exodo citat Aposto-
 lus ad Hebræos cap. 10. hic est sanguis testa-
 menti, quod mandauit ad vos Deus. Igitur
 hoc testimonium, hic calix nouum est testa-
 mentum in meo sanguine, non est idoneū
 ad illustrandum illa duo priora, sed contra
 potius: aut si vtraq; ambiguitatē aut dif-
 ficultatē aliquam habere prætenduntur,
 cur ad alias sententias obscuriores recurre-
 mus, in quibus videtur posse error abscon-

di, & non potius ad eorum studium ac te-
 stimonium, qui praesentis temporis conten-
 tiones praecesserunt, & ad intelligendas scri-
 pturas sacras, praeter ceteris fuerunt a Deo illu-
 minati; cuiusmodi fuit D. Ambrosius, qui
 de ijs, qui initiantur, & de Sacramentis
 quaestiones istas clarissimè dissoluit. Nam
 negare non possumus, Deum quorundam
 oculos obcaecare, ne forte videant oculis,
 & auribus audiant, & corde intelligant, vt
 ad Dominum conuertantur, & fatientur
 ab eo, in quibus Deus huius seculi, inquit
 Apostolus 1. ad Corinth. 4. excaecauit men-
 tes infidelium, vt non fulgeat eis illumina-
 tio Euangelij gloriae Christi, etiam si aper-
 tissimè praedicetur. Restat igitur, vt in his
 obscuritatibus, quae non videntur fuisse
 obscuritates veteribus, ad illos recurramus,
 quibus putatur Deus dedisse aures ad audi-
 endum, & oculos ad videndum, ne forte nos
 hic non satis acutè cernamus. Verba Am-
 brosij de ijs, qui mysterijs initiantur, cap. vl-
 timo sic habent: Potior lux quam umbra,
 veritas quam figura, corpus authoris quam
 manna de caelo. Fortè dicis: Aliud video,
 quomodo tu mihi asseris, quod Christi
 corpus accipiam? & hoc nobis adhuc su-
 perest, vt probemus. Quantis igitur vtimur
 exemplis? probemus non hoc esse quod
 natura

natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maioremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. Et lib. 4. de sacramentis cap. 4. Author Sacramentorum quis est, inquit, nisi Dominus Iesus? tu forte dicis, meus est panis vsitatus, sed panis iste, inquit, panis est ante verba Sacramentorum: vbi accessit consecratio, ex pane fit caro Christi, hoc igitur asruimus. Quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi? consecratione, inquit. Consecratio igitur quibus verbis est, & quibus sermonibus? Domini Iesu, nam reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, &c. vbi venit ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is, quo facta sunt omnia, iussit Dominus, & factum est, &c. & cap. 5. Antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserunt, corpus est. Denique audite dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, hoc est corpus meum; & ante verba Christi calix est vini & aquæ plenus, vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens est sermo Christi vniuer-

sa conuertere. Haëtenus Ambrosius, qui ad-
 iectis adhuc alijs multis sententiam suã tam
 fecit manifestam, vt non possit de illa dubi-
 tari, sicut nec de sententia reliquorum ve-
 terum, qui has quæstiones tractauerunt, qui-
 bus si cum Euangelio, cum totius Ecclesiæ
 testimonio non creditur, sed verba scriptu-
 ræ manifesta ad inusitatum tropum detor-
 quentur; non erit mirum, si etiam meis ver-
 bis non credatur, cum nemo credat nisi vo-
 lens, nec quisquam credere velit, nisi cui de-
 dit Deus vt velit. Porrò quod vox Græca
 διαθήκη, quam interpret noster vertit te-
 stamentum, sicut & Hebræa Berith, subin-
 de vertatur fœdus, nihil huic disputationi
 præiudicat, quia licet per se posita fœdus si-
 gnificet, attamen morti vel sanguini iuncta
 propriè testamentum significat, sicut osten-
 dit Apostolus ad Galatas 3. & ad Hebræos
 ca. 9. Similiter quod ait Apostolus 1. ad Co-
 rinth. 10. Panis, quẽ frangimus, nonne par-
 ticipatio corporis Domini est? licet sit ve-
 rum quod is panis, qui facta benedictione
 frãgitur, & à fidelibus participatur, sit cor-
 pus Christi, in quod per consecrationem
 mutatus est panis, qui à sacerdote ad bene-
 dicendum accipitur: non tamen vult ibi A-
 postolus dicere, quid sit panis, qui frangi-
 tur, sed quid participatione huius panis si-
 gnifi-

M. BAII RESPONSIO.

gnificetur, & efficiatur, nempe vt multi vnum corpus simus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus, sicut seipsum explicat Apostolus, & Apostolum D. Cyprianus in epist. 76. ad Magnum, cuius verba etiam refert Augustinus lib. 7. cōtra Donatistas cap. 50. & tractatu 26. super Ioannem. Ex his facile est aliquot sequentibus respondere quæstionibus, nempe:

An pronomē, hoc, aliud significet, quam id ipsum quod vno ore omnes Enangelistæ testantur, Christum accepisse, fregisse, dedisse discipulis, & iussisse vt acciperent, & comederent?

An Paulus 1. ad Corinth. 10. cum hunc panem nominat, & panem quem frangimus, diserte explicat, aliud sacramenti subiectum statuatur, atque Christus, vel ipse Paulus 1. ad Corinth. 11. pronomine (hoc) vult significari, quod omnes Euangelistæ testantur fuisse panem, quem Christus fregit, & dedit, & de quo deniq; locutus est?

An in propositione de calice non eadem sit subiecti ratio, atque in ea, quæ est de pane, ac proinde cum subiectum in propositione, & oratione de calice non solum demonstratur pronomine, hoc, sed plane & diserte nominetur τὸ ἄρτον, vel fructus, vel genimen vitis, non eadem sit ratio in pronomine, hoc, quod vsurpatur in propositione de pane, ita vt hoc idem significet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatis granis?

His, inquam, quæstionibus facile est ex

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

dictis respondere: nam coenantibus Apostolis, inquit Matthæus, accepit Iesus panem, vsitatum videlicet, quia tunc ibi alius panis non erat, & eundem panem benedixit; sed quod fregit, deditque suis discipulis, dicens: accipite, & manducate; non fuit vsitatus panis, sed benedictus, & benedictione in corpus eius mutatus, sicut ipsemet Christus testatur, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meum: non enim ait, accipite panem & comedite panem, sicut de ipso prius ait Euangelista, accepit Iesus panem. sed ait: accipite & comedite, hoc est corpus meum. Iussit ergo vt acciperent & comederent non panem vsitatum, de quo prius locutus est Euangelista, dicens: accepit Iesus panem; sed panem benedictum, de quo ait: hoc est corpus meum, iam videlicet ex pane benedicto confectum. Similem loquendi modum fecutus est Apostolus I. Corinth. II. cum ait: Dominus Iesus: in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, sub quo intelligitur, benedixit, sicut expresserunt Matthæus & Marcus, fregit, & dixit, accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: quæ verba simili modo accipienda sunt, quo supra ostendimus verba Matthæi

Matth. 26.
Mar. 14.

thæi debere accipi. Dico igitur ad primam quæstionem iam propositam, quod pronomen, hoc, in Christi verbis significet aliud quidem, quàm quod vno ore omnes Euangelistæ & Apostolus 1. Corinth. 11. testantur, Christum accepisse, sed non aliud, quàm ijdem testantur Christum discipulis dedisse, & iussisse vt acciperent, & comperent: significat enim corpus Christi ex pane confecto benedicendo, sed non significat panem vsitatum, quem omnes Euangelistæ testantur Christum accepisse. Ex quo intelligimus verba hæc, accipite & comedite, non debere construi cum nomine, panem, quod præcessit, cum ait Euangelista, accepit Iesus panem, sed cum eo quod sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, vt sit sensus: accipite corpus meum: vel, quod in idem recidit, accipite panem benedictum, & consecratum. Porro ad id quod secunda quæstione proponitur: An Paulus 1. Corinth. 10. cum nominat panem, quem frangimus, aliud Sacramenti subiectum statuatur, quàm Christus vel ipse Paulus 1. Corinth. 11? Respondeo quod Paulus ca. 10. supradicto idem sacramenti subiectum statuatur cum eo quod statuit Christus apud Mattheum, cum ait: accipite & comedite, hoc est corpus meum. Nam

subiectum sacramenti statuit verum Christi corpus, quod translato nomine panem appellat, quia ex pane confectum, & speciebus panis velatum: quam nominis translationem manifestè significat ipsa sermonis circumstantia, cum dicitur (panis, quem frangimus, & omnes qui de vno pane participamus) nam omnibus fidelibus notissimū est in altari neque frangi, neque participari panem nisi benedictū, & in corpus Christi benedictione conuersum.

Ad tertiam quaestionem respondeo id quod apud Euangelistas & apud Apostolum I. Corinth. II. de calice dicitur, eodem modo accipiendum, sicut id quod de pane dicitur, nempe quod vbi narratur Christū accepisse calicem, ibi intelligendus sit accepisse calicem vini & aquæ plenum, sicut ait Ambrosius: vbi verò verba Christi operata sunt, hoc est, vbi post benedictionem ait: bibite ex hoc omnes, ibi non sit intelligendus porrexisse vinum & aquam, sed suam sanguinem, quo plebem redemit, & de quo dicit, hic est sanguis meus noui testamenti. Quod verò apud tres Euangelistas de gemine vitis dicitur, videtur potius referendum ad poculum Paschæ veteris, quàm noui, sicut Lucas non obscure significat.

Quaritur deinceps:

Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatur, aut mutatum fuit, a subiecto panis, quod euangelista testatur Christum accepisse, fregisse, & dedisse, quando mutatum fuit, quare, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento?

Respondco subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, non mutari, quia subiectum istud corpus Christi est, à quo in Sacramento nulla fit mutatio; sed panem quem accepit Iesus, dicimus mutatum esse in corpus eius, quando benedicendo & consecrando panem ait, hoc est corpus meum, mutatum, inquam, virtute verborum eius, nam, vt ait Ambrosius de ijs qui initiatur, cap. 9. si tantum valuit humana benedictio, Elizei videlicet facientis fer-
rum natate, vt naturam conuerteret, quid dicemus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? nam Sacramentū istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd si tantum valuit sermo Helix, vt ignem de cœlo deponeret, nō valebit sermo Christi vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non e-

4. Reg. 6.

4. Reg. 1.

psal. 48.

erat, non potest ea quæ sunt in id mutare quod erat? non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. & lib. 4. de sacramentis c. 4. Sermo Christi, inquit, hoc conficit Sacramentũ; quæ autem sunt verba Christi, quibus hoc sacramentũ conficitur, exponit c. 5. dicens: Omnia illa verba Euangelistæ sunt, vsque, accipite siue corpus, siue sanguinem; inde verba sunt Christi, audi dicentem, hoc est corpus meum, & ante verba Christi, calix est aquæ & vini plenus, vbi verba Christi cooperata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ecce habes quòd verbum, accipite, non construitur cū nomine, panem, sed cum nomine, corpus, & sanguinem, sicut suprà diximus. Habes secundò, non quando subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatum sit, sed quando mutatus sit panis, quem cœnantibus Apostolis accepit Iesus, nempe quando dixit, hoc est corpus meum: Habes qua vi, & quo Domini mandato mutatus sit panis, nempe virtute verborum Christi, quibus dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Habes quo diuini verbi argumento, nempe argumento verborum Christi, quibus apertissimè dixit, hoc est corpus meum: nam quia mentiri nõ potuit, oportet vt ex pane, quem

M. B A I I R E S P O N S I O

quem accepit, id fecerit, quod dixit, videlicet, hoc est corpus meum, ne conuincatur fallum fuisse quod dixit.

Quæris etiam:

Quæ sit analogia vnionis corporis Christi, cum Ecclesia declarata 1. Corinth. 10. si nulla est panis, vel vini reliqua substantia?

R E S P O N S I O.

Hanc analogiam explicat Augustinus libro 7. contra Donatistas cap. 50. verbis D. Cypriani, quæ sic habent: Quando Dominus corpus suum panem vocat de mul-
torum granorum adunatione congestum,
& quando sanguinem suum vinum appel-
lat de botris & acynis multis expressum, at-
que in vnum coactum, gregem item no-
strum significat commistione adunatæ mul-
titudinis adunatum: nam quemadmodum
panis, ex quo corpus Christi conficitur,
quod interdum etiam panis vocatur, vt,
panis quem frangimus: quemadmodum,
inquam, panis ex granis in vnum aduna-
tis conficitur, & quemadmodum vinum
ex multis azynis in vnum confluentibus
coalescit: sic etiam mysticum Christi cor-
pus, quod per hoc Sacramentum signifi-
catur, & coit, ex dispersis Dei filijs colligi-
tur, qui per fidem & dilectionem in vnum
corpus adunantur. Nec huius analogiæ ob-
stat,

*Aug. tract.
26. super Io-
annem.*

*Cyprian. epi-
stola 15. ad
Magnum.*

AD QVEST. SANCT. ALDEG.

stat, quod in confectione Sacramenti nulla est panis & vini reliqua substantia, quia nec remanet ipsa granorum aut acynorum forma, ex qua tamen sumitur potissima huius analogiæ portio, quia analogia sumitur non ex substantia, quæ in ipso sacramento permanet, sed ex ea quæ in pane & vino, ex quibus conficitur, præcessit.

Ultima quæstio sic habet.

Quomodo veteres docuerunt eandem, aut similem esse transformationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, qualis erat aquæ admixta vino in populum Christi, eius corpori per fidem adglutinatum?

RESPONSIO.

Hanc quæstionem moueri puto occasione verborum beati Cypriani in epistola 63. quæ est ad Cæcilium, quæ sic habet: Quando in calice vino aqua miscetur, Christus populus adunatur & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & coniungitur. & infra: Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sola, plebs incipit esse sine Christo: quando autem vtrumque miscetur, & adunatione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sa-
cra-

cramentum spirituale & cœleste perficitur. Quibus verbis non continetur ea comparatio, quæ in quæstione exprimitur, nempe quod talis sit transformatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, qualis est aquæ vino permixtæ in populum Christi; sed tantum exponitur, quid sacrificium ex aquæ & vini commistione confectum significet & efficiat; nempe ut quemadmodum sacrificium ex aqua vino permixta conficitur, sic etiam Christus & plebs eius in unum corpus coadunetur, non Christum mutando in peruersos plebis affectus, sed reformando plebem, ut cum Christo quæ Dei sunt sapiat, & deposita prauitate spiritum Christi induat. Nam & ipsa vini & aquæ mistio sic temperatur, ut non vinum in aquam, sed aqua in vinum conuertatur, & hoc modo inuicem copulentur. Quod si fortè quæstio hac alia veterum scripta respiciat, quæ mihi non occurrunt, cûperem illa designari, ut si Deus largiretur, possit eis conueniens responsio adhiberi.

RESPONSIO AD E-
pistolam D: Sancti Aldegon-
di.

VM per otium, relego
 epistolam tuam, datam
 quinta Nouembris anni
 1577. Eruditissime Do-
 mine, nonnulla occurre-
 runt, de quibus visum
 est aliquid breuiter dicere; id quod spero e-
 ruditionem tuam non grauaturam,
 quia id ipsum nominatim expetijt, de con-
 stitutionibus Ecclesiasticis. Dicis itaque ti-
 bi licere illud cum Chrylostomo contem-
 dere, multos quidem Spiritum sanctum ia-
 ctare, sed qui propria loquantur, falso illud
 praetendere: id quod verissimè dicis, quia id
 docet scriptura sacra, cum ait: Nolite om-
 ni spiritui credere, sed probate spiritus si ex
 Deo sunt. & rursus: Prophetae duo aut tres
 dicant, & caeteri dijudicent. Sed si quis hinc
 conetur persuadere, veterum testimonia, &
 decreta conciliorum, praesertim antiquorum,
 quae per multas annorum centurias à viris
 doctissimis atque sanctissimis ad scriptu-
 ras sacras discussa, tanquam à Spiritu san-
 cto.

cto profecta, haecenus sine contradictione
 recepta sunt, posse leuiter reijci; puto
 quod non facile excusabitur à contemptu
 eorum, quos venerari conuenit. Nam con-
 cilijs generalibus, quæ communi patrum
 consensu conclusa, à cunctis fidelibus re-
 cepta sunt, etiam hoc accedit, quod non
 immeritò existimentur, & præsumantur cõ-
 tinere sensum Ecclesiæ, de qua dicit Apo-
 stolus, quod sit columna & firmamentum
 veritatis; & generali sententia mandat Do-
 minus, vt qui Ecclesiam nõ audierit, sit tibi
 sicut Ethnicus & publicanus. Quod verò
 Maximino scribit Augustinus lib. 3. cap. 14
 Nec ego Nicænum, nec tu debes Arimi-
 nense tanquam præiudicaturus proferre
 concilium; causamque subdit; dicens: Nec
 ego huius autoritate, nec tu illius detine-
 ris; non eo spectat, vt credatur Nicæni
 concilij autoritas posse contemni: nam
 paulò superius eodem capite dicit, Ho-
 mousion in concilio Nicæno aduersus hæ-
 reticos à catholicis patribus veritatis au-
 thoritate, & autoritatis veritate firma-
 tum. & lib. 2. contra epistolam Parmenia-
 ni dicit, quod de ijs, qui ab Ecclesiæ vnita-
 te separati sunt nulla quæstio est, qui in &
 habeat baptismũ & dare possint; hoc enim
 inquit, in ipsa totius orbis vnitate discul-
 sum

*Concilia
 continent
 sensum eccle-
 sia, id est præ-
 latorum.*

1. Timot. 3

Matth. 18.

sum, consideratum, perfectum atque firmatum est. & contra Donatistas lib. 6. cap. 2. dicit vniuersae Ecclesiae sententiam, plenarij concilij authoritate roboratam, atque firmatam. & lib. 7. c. 53. Id sit cura securae vocis asserere, inquit, quod vniuersitatis Ecclesiae consensione roboratum est. Non ergo vult Augustinus, vt credatur Niceni, aliorumque conciliorum authoritas posse contemni, sed quia Catholici concilium Ariminense reprobant, & Maximinus concilium Nicenum non recipiebat, licet iptum recipere debuisset, si catholicus fuisset, ideo dicit Augustinus, quod nec ipse Nicenum, nec Maximinus debebat Ariminense tanquam prauiudicaturus proferre concilium, quia vterque inutiliter protulisset. Nam quemadmodum Christus, cum Saduceis de resurrectione disputans, non prophetarum testimonijs quae tamen certa & longè apertiora erant, sed tantum vsus est testimonijs quinque librorum Moysis, quos Saducei recipiebant: sic etiam Augustinus contra Maximinum ijs tantum testimonijs vtendum censebat, quae Maximinus recipiebat. Quamobrem si Maximinus licentia haeretica, scripturam aliquam verè canonicam reiecisset, sicut reiciebat concilium Nicenum, non ea aduersus illum vtendum esse

censuisset Augustinus, sed tantum ijs, quarum authoritati consentiebat. Licet igitur D. August. indicaret Concilium Nicænum idoneum, vt apud fideles firmatum esse ostenderet, quod in illo conclusum erat; at tamen quia Maximinus illud non recipiebat, ideo ait: Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tanquam præiudicaturus proferre Concilium.

Constitutiones Ecclesiasticas in Christi regno libenter agnoscis, sed addis ab ipso rege in quouis regno constitutiones debere proficisci, id quod etiam de Christi regno verissimè dicis. Sed debes aduertere non eas tantum constitutiones à Christo rege proficisci, quas per semetipsum immediate constituit, sed etiam quas per illos statuit, quos peregrè proficiscens constituit super familiam suam: sicut ostendit Christus rogans Phariseos, vtrum baptismus Ioannis esset è cælo, an ex hominibus? & præsupponens esse è cælo, id est, à Deo, licet esset baptismus Ioannis ab ipso Ioanne institutus: similiter Apostolus I. Corinth. 14. vocans ea quæ ipse ex data sibi potestate præcipiebat, Domini mandata. Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, inquit, cognoscat quæ scribo vobis, quod Domini sunt mandata: Nam quemadmodum

Matth. 22.

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

Job. 13.

Matth. 20.

Exod. 16.

1. Reg. 8.

ad Romanos 13. constitutio, seu mandatum principis, Dei ordinatio nuncupatur, dicente Apostolo: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; sic etiam mandatum praepositi ecclesiastici, cui Apostolus nos obedire & subiacere praecipit, Christi ordinatio est. Et quemadmodum ijs qui ex spiritu sancto loquuntur, dicit Dominus: Vos non estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis; sic etiam ijs, qui ex potestate sibi à Christo data aliquid rectè praecipiant, iuxta D. Bernardum verè dicitur: Vos non estis qui praecipitis, sed Christus, qui potestatem dedit, qua praecipitis. Vnde illud Moysis: Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. & illud Domini ad Samuelem: Non enim te spreuerunt, sed me. Si quis loquitur, inquit Petrus 1. Epistolae cap. 4. tanquam sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, igitur si quis praecipit, tanquam ex potestate quam à Deo accepit: nam de praecipitis, quae per Dominum dederat Apostolus: Namque qui haec spernit, inquit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis. Quod autem praefecti ecclesiastici praecipendi potestatem habeant, ostendit verbum, obedite, toties

M. BAII RESPONSIO.

ties in scripturis eis, qui illis subsunt, attri-
 butum; quia nemo dicitur obedire præco-
 ni, sed ex legitima potestate præcipienti.
 Quemadmodum autem de principibus nõ
 ex potestate sibi data, neq; ex proximi dile-
 ctione sibi à Deo inspirata, sed ex præsum-
 ptionis audacia, & ex amore sui, qui ex
 mundo est, iuxta concupiscentias suas ali-
 qua constituentibus, ait Dominus per Pro-
 phetam: *Ipsi regnauerunt, & non ex me: Osee 8.*
 principes extiterunt, & non cognoui. &
 Christus in Euangelio: *Regnum meum non Ioannis 18.*
 est de hoc mundo. Nam qui ex hoc mundo
 regnant, hi non regnant ex Deo, & contra;
 sic etiam de præpositis Ecclesiæ quæ sua
 sunt docentibus, aut iuxta concupiscentias
 suas, non ex accepta potestate, sed ex sua
 præsumptione aliqua constituentibus, re-
 ctissimè dicitur: *Frustrà me colunt docen- Matth. 15.*
 tes doctrinas & præcepta hominum, hæc e-
 nim hominum propriè sunt, quæ Dei non
 sunt. Porro quemadmodum filius patri o-
 bediens præcipienti, vt vel literas discat, vel
 rem familiarem curet, non aliud facit, quàm
 præcipit Deus, dicens per Apostolum: *Fi- Ephes. 6.*
 lij obedite parentibus. Nec verbo Dei quic-
 quam addit, sed illud tantum facit, quod
 præcipit Deus: Sic etiam imminente an-
 nua passionis Christi memoria, ex con-

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

Mat. 13.

Luc. 12.

Luc. 19.

stitutione Ecclesiastica ieiunans, audit vocem Domini, dicentis: Obedite praepositis vestris, & subiaccete eis. Nec ad verbum Dei quicquam addit, sed illud tantum facit, quod mandauit Deus. Sicut & ipse praepositus dans tritici mensuram, & supererogans mandatum, quod a latronibus saucio, & in stabulo iacenti iudicat esse necessarium, non addit aliquid ad verbum Dei, sed id tantum facit, quod Dei verbum illi praecipit. Nam si aliquid praecipere, quod non est in verbo Dei expressum, semper esset aliquid verbo Dei addere, tunc neque princeps subdito, neque pater filio aliquid praecipere posset, sed id tantum annunciare quod praecipit Deus, ac per hoc neque subditus principi obediret, neque filius patri, sed Deo tantum, quia, vt diximus, nemo dicitur obedire praconi, sed tantum praecipienti. Et si aliquid praecipere, quod non est expressum in scripturis sanctis, est addere ad verbum Dei: igitur docere, aut scribere aliquid, quod non est expressum in scripturis sanctis, est addere ad verbum Dei, & sic de rebus sacris, inter nos conferentes, siue scripto, siue verbo, multa ad verbum Dei adderemus, contra expressum Dei mandatum per te adductum: Non addas ad verbum Dei, neque minuas ex eo; illudque

M. BAII RESPONSIO.

Iudque nobis obseruandum esset, quod in Collegijs Theologicis tempore prandij & coenae obseruatur, vt vno sacram scripturam legente caeteri taceant. Si forte per haec non sit tuae eruditioni in his, quae ex epistola tua attigi, factum satis, licebit accepto responso adhuc de eisdem latius con-

ferre. Bene vale, 28. Nouem-

bris 1577. Lo-
uanij.

Tuus Michael de Baij.

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.
RESPONSIO AD OB-
IECTIONES CONTRA RE-
sponſionē ad posteriores quæ-
ſtiones per ipſum Sanct-Alde-
gondum propositas.

IECTA responsione tua ad ea, quæ de posterioribus Quæſtionibus tuis, quantum Deus largiri dignatus est, differui, eruditissime Sanct-Aldegonde, apprehendi te disputationi meæ minus consentire, quod non satis assecutus sis, quomodo vel dicta mea sibi consentiant, vel quibus firmentur argumentis. Et inter ea quæ discrepare existimas, imprimis profers quod dixi: verbum substantiuum, est, vsitata sua significatione notare substantialitatem; cum tamen antè præmiseram, enunciationes simplices, in quibus alterum de altero mediante verbo substantiuo, est, enunciatur, aliquando proferri intentione asserendi id quod est, priusquam talis enunciatio proferri incipiat; aliquando verò intentione faciendi id quod nondum est, quando eiusmodi oratio enunciari incipit: sed tunc demum
erit.

erit, quando ipsa enunciatio absoluta fuerit. Hanc enim distinctionem sic accepisti, quasi dixissem verbum substantiuum, est, bifariam accipi, aliamque significationem in ijs enunciationibus habere, quæ tantum proferuntur intentione asserendi, quod prius fuit: & aliam in ijs quæ dicuntur intentione faciendi, quod tali enunciatione designatur. Id quod neque dixi, neque significare intendi, sed tantum volui ostendere, enunciationes quasdam, manente eadem vñitata & genuina vocum omnium significatione, posse alia & alia intentione dici, nempe intentione asserendi quod prius fuit, & intentione faciendi quod non fuit, sed quod tunc demum erit, quando eiusmodi enunciatio absoluta fuerit. Et quia satis suspicabar, istud posterius enunciationum genus à te minus obseruatum, conatus sum illud comprobare, non tantum sermone Iuriconsultis noto, cap. requisisti; de testamentis; sed etiam tribus scripturæ factæ testimonijs, quorum duo satis leuiter attigisti, sed tertium tanquam huic rei impertinens omnino præteristi, in quo tamen tanta euidencia ostenditur, vnam & eandem enunciationem, manente prorsus eadem vocum significatione, posse proferri & intentione

tione faciendi quod non prius fuit, & intentione significandi quod ante fuit, vt nõ nisi absurdissimè negari possit. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum, abijt, & rogauit Iesum, vt sanaret filium eius, tandem dicit ei Iesus: Filius tuus uiuit; & hoc dicendo, sanauit eum, sicut etiam à ministris sibi occurrentibus cognouit. Hic significauit Iesus, non quod prius fuit, sed quod hæc dicendo fecit, nempe quod filius eius uiueret, id est, sanus esset. Descendente regulo, serui occurrerunt ei, & annunciauerunt, dicentes, quia filius eius uiueret; ergo & hi dixerunt regulo, filius tuus uiuit, non alia uocum significatione, sed prorsus alia intentione; quia Christus regulo dixerat, filius tuus uiuit; intentione faciendi quod dicebat, hoc est, intentione sanandi filium eius: serui uerò dixerunt eidem: filius tuus uiuit, non intentione aliquid faciendi, quod prius non erat, sed intentione nunciandi, quod iam esse gaudebant, & ipsum regulum gauisurum esse sciebant. Accipe exemplum aliud: Cum Iesus ex cruce uidisset matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suae, non de seipso, sed de discipulo: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

Quaro

Ioan. 4.

Ioan. 9.

M. BAII RESPONSIO.

Quæro an Iesus hic matri & discipulo dixit, quod prius fuit, an potius quod suis his verbis effecit: certe si ante fuisset quod dicebat Dominus, non subiecisset Euangelista, quod ex illa hora, nempe qua hoc audiuit à Domino, accepit eam discipulus in suam, non significatione, sicut ais, sed adoptione, sicut etiam in ciuilibus fieri solet. Sed siue Christus verbis suis Ioannem fecerit esse filium Mariæ significatione, siue adoptione, attamen fecit quod prius nõ fuit, & sic etiam verbis suis significauit, non quod prius erat quàm loqueretur, sed quod verbis suis faciebat. Sicut enim Christus mandando multa effecit, quæ nos iisdem verbis, eadem significatione acceptis tantum præcipere solemus, vt per alios fiant, vt: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. *Ioannis 5.* Lazare veni foras; extende manum tuam, respice, &c. *Ioannis 11.* Sic etiam per præsens enunciando, multa effecit, quæ nos iisdem verbis, eadem significatione acceptis prius fuisse significamus: imò etiam verbo præterito significauit, quod tamen non fuit, nisi completa oratione. vt apud Lucam: *Luc. 13.* Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Iam puto, intelliges me, dicendo enunciationes, in quibus alterum de altero enunciatur mediante verbo substantiuo, est, aliquando

proferri intentione asserendi quod prius fuit, aliquando verò proferri intentione faciendi quod non fuit, sed quod tunc primum esse incipit, quando prolata est oratio; non geminale verbi substantiui, est, notionem, sed semper genuinam & vsitatam seruasse, qua substantialitatem, aut aliud rerum genus significat, ac proinde non esse contrarietatem, quam in meis scriptis contrarietatem esse putasti, sed meram & apertam veritatem, solidis & manifestis sacrae scripturae testimonijs sufficienter comprobatam.

Aliam contradictionem protulisti, quod dixerim apud Euangelistas verba Christi, accipite & comedite, non debere construi cum nomine, panem, quod præcessit, quando Euangelista ait: Accepit Iesus panem; quia ibi de communi pane loquitur, quem Ambrosius vsitatum vocat: sed dixi debere construi cum eo, quod sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum & consecratum, quasi videlicet hæc inter se opponantur: verbum, comedite, non construitur cum nomine, panem, quod præcessit, quia significat panem vsitatum, sed construitur cum nomine, panem, benedictum & consecratum, quod intelligitur, cum manifestum sit
panem

panem benedictum & consecratum, iam amplius panem non esse, sed in Christi corpus esse mutatum, sicut aqua in vinum mutata, non amplius est aqua, sed vinum: & homo mortuus, non amplius est homo, sed cadaver. Non est igitur sibi contrarium, verba Christi, accipite & comedite, non constitui cum nomine, panem, quod præcessit, sed cum eo quod sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum, & consecratum, sicut construit Ambrosius.

Longum esset cuncta prosequi, nunc præsertim, occupationibus me aliò vocabituribus, ne etiam per occasionem partibularium difficultatum, quas Deo iuvante, postea per otium carptim excutiemus, causæ caput prætereamus. Nosti enim cardinem, in quo vertitur summa nostræ controuersis, esse; In qua, imò vero in vtra significatione accipi debeat verbum substantiuum, est, cum ait Christus, hoc est corpus meum, an vt substantialitatem designet, an verò vt ponatur pro verbo, significat? Ambo dicimus, propriam & genuinam significationem verbi, est, esse vt substantialitatem designet: fatemur etiam propositionem hanc, hoc est corpus meum, veram esse nõ posse, si verbum substantiuum, est,

est, in propria sua significatione sumatur, & simul ad id respiciatur, quod ante horum verborum prolationem extitit, nempe ad panem vsitatum. Nam verum esse non potest, quod, hoc, id est, hic panis in substantia sua permanens, sit corpus Christi, & nihilominus ne in Christum, qui veritas est, blasphemus simus, ambo defendimus, verum esse, quod accepto pane dixit, hoc est corpus meum: Sed tu hanc veritatem defendis, dicendo verbum, est, non accipi in vsitata & genuina significatione, sed pro verbo, significat, quasi dixisset Christus: Hic panis significat corpus meum. Ego verò, imo Catholica fides defendit sententiam hanc à Christo prolatam, veram esse, accipiendo verbum substantiuum, est, in sua genuina significatione; sed addit Christum protulisse hanc sententiam, non respiciendo ad id quod erat, priusquam eam enunciaret, hoc est, ad panem vsitatum, sed ad id quod his verbis faciebat, & quod futurum erat ultimo momento prolationis eorum; quasi dixisset, hoc quod ex pane verbis meis facio, est corpus meum & vt ostendam hunc loquendi modum, Christo non fuisse inusitatum, alia eius verba profero, quibus regulò dixit: Filius tuus viuit; dixit matri suæ de Ioanne Apostolo, ecce filius tuus; dixit ipsi

M. BAII RESPONSIO.

Ioanni: ecce mater tua. Quibus verbis non intendit significare, quod prius fuerat, sed facere quod nondum erat, sicut supra latius prosecuti sumus: Imo etiam verbo præterito significauit, non quod ante fuit, sed tantum quod prolata oratione perfecit Dominus. Marci 7. Propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium à filia tua. Lucae 13. Mulier dimissa es ab infirmitate tua. & 2. Paralip. cap. 1. Quia non postulasti diuitias, petisti autem sapientiam, & scientiam, vt iudicare possis populum meum, sapiëntia & scientia data sunt tibi. Quia igitur huius collationis initio, tam gratanter accepisti, quod dixi: iudicium de Christi Ecclesia ex sola scriptura iuxta D. August. peti debere; cui etiam subiecisti, reliquas controuersias, nullo negotio compositum iri, si ad verba Domini saluatoris scripturis sanctis tradita, tanquam ad lydium lapidem explorentur: Oro te vt quemadmodum certis & multis sacræ scripturæ testimonijs, tam præcedenti quàm præsentis scripto ostendi, Christum verbis indicatiuis præsentis temporis, imo & præteriti, sine vlla æquiuatione, sapius significasse non quod prius fuerat antequam loqui inciperet, sed quod verbis suis faciebat: sic etiam certa proferaste-
 stimoniam, in quibus Christus verbo sub-

stan-

stantiuo, est, vsus fit pro verbo, significat, praesertim dicendo simpliciter: Hoc est illud, vt omnibus ex vtraque parte diligenter consideratis, facilius videri queat, vtrū parti magis adharendum sit, praesertim cum & veteres omnes, & omnia concilia, quae huius quaestionis mentionem fecerunt, eam partem amplexa sint, quam tuemur, & contrariam aperte damnauerint: nullum enim vquam audiui designari concilium, in quo vestra sententia probata sit. Fateor Berengarium primum eam in medium protulisse, sed sicut illam primus attulit, sic eam primus bis, terve abiurando, & quantum memini, in abiuratione moriendo iugulauit.

Quod ais, multos pro hac sententia subiisse mortem, non me mouet, tum quia pro veritate Catholica plures mortem oppetierunt, tum etiam quia Donatistae, & alij plures haeretici similia praetendentes, semper ab ecclesia contempti sunt. Nam vbi quis pro iustitia moritur, veritatis testificatio est: vbi verò pro errore, obstinationis est miseranda ostentatio. Quod fieri posse testatur Apostolus, cum ait: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Martyrem non facit poena, sed causa, si videlicet pro iustitia moriatur, sicut Dominus definuit, dicens:

Bea

M. BAII RESPONSIO. 11

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, vel ut testimonium perhibeant veritati. Sed de his haecenus. Hoc vnum *Math. 5.* te suppliciter oro optime Domine quod & germanum fratrem, si tuo loco esset, etiam obnixè rogarem, ut diligenter expenso libello D. Aug. de vnitae Ecclesiae, prudentia tua consideret, an audeat confidere, se esse in Christi Ecclesia, extra qua salus esse non potest, quia in die iudicij non nos iuuabit tergiversatio, & subtilis defensionis, sed humilis, simplex, & aperta veritatis confessio, quam in mansuetis & humilibus operatur Deus.

Nunc superest, ut carptim, & quanta poterò breuitate, reliquis tuae disputationis capitibus, quae nodum quaestionis facere videbantur, respondeam.

OBIECTIO PRIMA.

Si Christus ex pane corpus suum benedicendo fecit, igitur simpliciter & consueta locutione verum est quod postea dixit, hoc est corpus meum.

RESPONSIO.

Benedictiones in scripturis sacris duobus modis factae leguntur, sine verbis, & cum verbis: Sine verbis, ut Matthaei 14. Christus aspiciens in caelum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes multiplicatos,

tos, sed nulla benedictionis verba protulisse legitur: similiter Luc. 9. vbi acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, suspexit in caelum, & benedixit illis, non legitur expressisse aliqua benedictionis verba. Sed Genesis, c. 1. Deus benedixit animalibus, dicens: Crescite & multiplicamini. & 35. Deus benedixit Iacob, dicens: Non vocaberis vltra Iacob, sed Israel erit nomen tuum; & 27. Isaac benedicens filio suo Iacob, ait: Dei tibi Deus, &c. & 49: Iacob benedixit singulis filijs benedictionibus proprijs, quas & prophetando verbis expressit. Hoc posteriori modo acceptum panem benedixit Iesus, dicens: hoc est corpus meum. Quamobrem Christi benedictio, qua panem benedixit, non praecessit haec verba, hoc est corpus meum, sed his verbis facta est; ac proinde res verbis istis significata non praecessit horum verborum prolationem, sed potius secuta est, sicut effectus causam sequitur: & ideo respiciendo ad id quod prius fuit, sicut frequentius in huiusmodi sermonibus respicere solemus, non potest verum esse quod ait Christus: hoc est corpus meum: sed tantummodo respiciendo ad id quod verbis istis efficiebatur, sicut prius diximus.

M. BAII RESPONSIO.

2. *Si benedictionis vi panis vsitatus in corpus Christi transsubstantiatur, quæ tandem sunt benedictionis tam efficacia verba?*

RESPONSIO.

Huic difficultati clarè & disertè satisfactum est, respondendo quæstioni, qua initio huius collationis sciscitabaris: Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatur, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento? legantur verba non tam mea, quàm D. Ambrosij ibi posita, & manifestè inuenietur, quòd benedictionis efficacia verba sint Christi verba, quibus ait: hoc est corpus meum; sicut etiam satis clarè testantur Euangelistæ, & D. Chrysostomus circa finem homiliæ de Iuda proditore, tomo 3. nec dicimus verbo *ὁ λόγος* metamorphosim, aut transsubstantiationem significari, quia potest homo Deo & homini absq; omni mutatione benedicere: sed dicimus quod quemadmodum Deus benedicens animalibus, dicendo: Crescite, & multiplicamini, dedit eis generandi facultatem; sic Christus benedicendo panem his verbis: hoc est corpus meum; de pane corpus suum fecerit.

3. *Libenter damus, quod ait Ambrosius, Christum suis verbis elementa omnia posse commutare.*

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

Vellem eadem facilitate dares, quod idem Ambrosius ait: Antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserunt, corpus est. Denique audi dicentem, accedite, & edite ex eo omnes, hoc est corpus meum, quia non ad alium finem dicit Ambrosius, quod sermo Christi potens est omnia conuertere, quàm vt persuadeat quod Christus his verbis; hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuerterit. Sed tu hæc D. Ambrosij verba prius à me citata, antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserint, corpus est. item de pane fit corpus Christi, nouo Caluini tropo eleganter eludis, dicens, quod panis antequam consecratur est panis: sed vbi verba Christi accesserint, est corpus. non substantia, sed representatione, & quod panis desierit esse panis, non mutatione substantiæ, sed si spectes vsum instituentis, & finem institutionis. Certè si panis, panis esse desierit quando ad significandum institutus est, igitur & vox, vox esse desinit, quando ad significandum instituitur: quod an aliquis mortalium vquam senserit, nescio. Fateor cum supradicta verba D. Ambrosij proferrem, hoc omnino de ingenuitate & acumine ingenij tui con-

confidebam quod longe citius responde-
 res, aut Ambrosij verba non esse, aut te eius
 sententia non teneri, quàm contra omni-
 um legentium sensum conareris ea in alic-
 num sensum detorquere. Sed video te ita
 imbutum & sensu, & tropo à Caluino in-
 uentis, vt etiam pugnantissima tibi non ni-
 si Caluinum sonent, & sapiant. Quamob-
 rem vide ne hic Caluini sensus tibi altissi-
 mè impressus, sit velamen, & cauterium, de
 quibus loquitur Apostolus. Cæterum cum
 dicis panem non substantia, sed represen-
 tatione, & institutione fieri corpus Chri-
 sti, rogo quando & quibus verbis sit panis
 hoc modo corpus Christi? Scio te dictu-
 rum, quod verbis istis, quâdo proferuntur:
 Hoc est corpus meum: ex quo infero quod
 ante horum verborum prolationem, hic
 panis non fuit corpus Christi, nec substan-
 tia, nec institutione. Quæro igitur vltèrius,
 quomodo supra dixisti quod si à Christo
 aquam in vinum mutante dictum fuisset:
 hoc est vinum; omnino vel à propria sig-
 nificatione verbi, est, deflexum esset, vel
 certe verum esse non potuisset, nisi iam
 antea, alia quapiam vi, facta fuisset mu-
 tatio? Nam si accepta aqua sine defle-
 xione à significatione verbi, est, verè di-
 cinon potest, hoc est vinum, nisi iam an-

2. Corin. 5.
 2. Timo. 4.

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

tea alia quapiam vi facta sit mutatio aquae
 in vinum, quomodo sine deflexione à signi-
 ficatione verbi, est, verum esse potest, quod
 hic panis sit representatione & institutio-
 ne corpus Christi, nisi iam ante ista verba,
 alia quapiam vi facta fuerit præacta sacra-
 mentalis institutio, qua hic panis hoc mo-
 do corpus Christi effectus sit? Iam puto vi-
 des etiam secundum sensum, quem preten-
 dis, omnino tibi dicendum, quod Christus
 accepto pane dicens; hoc est corpus meum;
 non ad id respexerit quod erat ante horum
 verborum prolationem, sed quod verbis
 suis faciebat, nempe ad institutionem sacra-
 menti, per quam dicit hunc panem factum
 esse corpus Christi; quia panis iste quem pu-
 tas demonstrari, ante verborum prolatio-
 nem, non tantum non fuit corpus Christi
 substantia, sed nec institutione seu signifi-
 catione. Ac per hoc vides, te (asserendo quod
 Christus dicens; hoc est corpus meum, non
 ad id respexit quo faciebat, sicut ego dixi,
 & scripturis sacris vsitatum esse ostendi, sed
 ad id quod prius fuerat) non tantum esse in
 aperto errore, sed etiam te tibi ipsi manife-
 ste contradicere: aut certè ista duo inter se
 concilia: non potest verum esse, si accepta
 aqua dicatur, hoc est vinum, nisi vi aliqua
 antè facta sit mutatio aquae in vinum, & ta-
 men

M. BAII RESPONSIO.

men verum est quod accepto pane dicitur: hoc est corpus Christi institutione, etiam si ante horum verborum prolationem, nondum facta sit iam dicta institutio sacramenti, sed nunc primum his verbis fiat, quod iisdem verbis significatur.

4. *Rogas quomodo Christus corpus suum fregit?*

R E S P O N S I O.

Christus corpus suum, seu panem benedictum fregisse dicitur, quia sic fregit sacramentum quo corpus Christi tegebatur, ut licet corpus integrum & incorruptum permaneret, tamen non ab vno tantum, sed à pluribus sub sacramento sumeretur, non enim vni, sed omnibus discipulis ait Christus: Accipite & manducate, hoc est corpus meum; & si Dominus glorię ratione humanitaris, in qua lædi potuit, recte crucifixus esse dicitur, quid mirum si Christi corpus, ratione formę panis, sub qua continetur, etiam frangi dicitur? Sed qui ad credendum tardi sunt, facile tergiuersationes quærunt, quas Christi verbis opponant, sicut opposuit Zacharias, dicens: Vnde hoc sciam? quem Elizabeth latenter coarguens, ait B. Virgini: Beata quę credidisti, quoniam perficientur quę dicta sunt tibi à Domino.

M. BAII RESPONSIO.

J. Si verbis istis, hoc est corpus meum, fit transmutatio panis in Christi corpus, igitur verbum, est, relicta propria significatione pro fieri, positum est.

Posset alius simili modo dicere: Si Christus his verbis: Filius tuus viuit, filium reguli sanauit, igitur verbum, viuit, relicta propria significatione, pro sanus fit, ponitur. & si Lazarus his verbis è sepulchro eduxit: Lazare veni foras; igitur verbum, veni, ponitur pro facio te venire. & denique si his verbis, hoc est corpus meum, efficitur vt hic panis sit sacramentaliter corpus Christi; igitur verbum, est, relicta propria significatione pro, fieri, positum est: quasi Deus apud quẽ ab æterno sunt omnia, (nam quod factum est in ipso, vita erat) non possit mediante verbo, est, efficere vt quod ab æterno est apud illum, etiam ex tempore apud nos incipiat esse.

1220. 1.

G. Argumentum, quo docetur verbum, est, in hac enunciatione, hoc est corpus meum, accipi pro esse sacramentaliter. Quotiescunque elementis terrenis spiritualium rerum nomen per verbum, est, attribuitur, verbum, est, non demonstrat substantiam, sed declarat quid fidei exhibeatur, &c.

Dicis infra hac eadem responsione, verbi, est, vnã & simplicem esse significationem, ac subiungis: Semper namque verbum, est, significat esse, sed non semper sig-

ni-

M. BAII RESPONSIO.

nificat esse substantiam, aliquando quantitatem, aliquando qualitatem, aliquando relationem: quæ verba non tantum inter se, sed etiam cum hac ratiocinatione pugnare videntur. Inter se quidem, quia ubi analogia est, non est vna & simplex significatio: sed verbum, est, non potest nisi analogicè pro substantia, & reliquis supremis rerum generibus enumeratis ab Aristotele in Categorijs accipi, quia alioqui esset vnicum supremum rerum genus; igitur cum significat aliquando esse substantiam, aliquando quantitatem, aliquando qualitatem, aut relationem, non est eius simplex & vna significatio, sed multiplex. Cum hac verò ratiocinatione in hoc pugnare videntur hæc verba, quòd ratiocinatio prætendat panem à Christo demonstratum, corpus eius fuisse, non simpliciter, sed tantum sacramentaliter, & secundum quid. nam quemadmodum esse aliquid imaginariè, non est illud esse simpliciter, sed secundum quid: sic etiam esse corpus Christi sacramentaliter, non est esse Christi corpus simpliciter, sed secundum quid; ac per hoc significatio verbi substantiui, est, non tantum ex eo multiplex inuenitur secundum sententiam tuam, quia analogicè significat aliquando esse substantiam, aliquando

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

quantitatem, qualitatem, aut relationem, aut aliud supremum rerum genus: sed quia aliquando significat esse aliquid simpliciter, aliquando verò esse non simpliciter, sed sacramentaliter, seu significatiuè. Deinde non explicas in hac Christi sententia: hoc est corpus meum; an attributum, corpus meum, significet verum Christi corpus, an tantum signum, seu sacramentum corporis Christi. Nam si per metonymiam tantù significat signum, seu sacramentum corporis Christi, nihil opus est verbum substantiuum, est, nouo tropo, & in Rhetorica hactenus ignoto, explicare, dicendo quod significet esse sacramentaliter; si verò attributum, corpus meum, significat veram corporis Christi substantiam, tunc necessum est verbum substantiuum, est, à sua propria significatione desistere, vt aliud significet, quàm significare consuevit, cum simpliciter loquimur, nempe vt significet non simpliciter esse, sed esse sacramentaliter. Oro vt hæc digneris explicare, ne forte suspicemur te obscuris verbis eos, qui parui sensus sunt, velle deludere, & nouo tropo obnubilare, quod apertè eloqui, & in lucè proferre non audes. Sed nunc ad ipsum argumentum veniamus, quo conaris ostendere verbum, est, in hac Christi sententia, hoc est

M. BAII RESPONSIO.

est corpus meum, debere accipi pro esse sacramentaliter, seu significatiuè, etiam non obstante, quod verbi, est, sit simplex & vna significatio, id quod tamen mihi videtur ænigmati simile. In primis itaq; in tua ratiocinatione assumis vniuersale Axioma, Philosophiæ naturali & scripturæ sacræ prorsus ignotû, & nullo tamè scripturæ sacræ exemplo, velut inductionis initio probatum: neque enim vllum adfers testimonium, in quo ostendas quotiescunque elementis terrenis, spiritualium rerum nomen per verbum est, attribuitur, verbum substantiuum, est, pro significat, vel pro esse sacramentaliter, debere accipi, sed tantum asseris te existimare esse Axioma perpetuum, & indubitatum. De quo tamen axiomate ego vehementer dubito, quia nullum videor mihi scripturæ sacræ testimonium reperire, in quo verbum, est, à sua propria significatione translátû, pro verbo, significat, aut pro eo quod est significatiuè esse, ponatur. Nam vbi Christus propter aliquam proprietatis similitudinem tropicè dicitur esse agnus, leo, ostium, serpens, vitis, lapis, aut aliud eiusmodi, non est tropus aliquis in verbo, est, quo à propria sua significatione transferatur, vt ponatur pro significat, vel pro esse sacramentaliter, sed tantû in ipsis attri-

butis. Vt igitur rem compendio colligam, in his duabus sententijs, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, secundum sententiam tuam nullus est tropus in subiectis, quo à propria significatione transferantur, quia secundum tuam sententiam accipiuntur pro pane & vino proprii nominis. Nullus etiam est tropus in verbo substantiuo, est, quia vt ipse confiteris, vna & simplex est eius significatio, qua semper esse significat: igitur secundum sententiam tuam necessum est tropum reperire in attributis, corpus meum, sanguis meus: secundum quem tropum, transferatur à substantijs, quas propriè significant, ad earum substantiarum imagines & sacramenta. Rogo igitur vt testimonium aliquod scripturæ sacræ proferas, vbi hæc attributa, corpus Christi, caro Christi, sanguis Christi, à significatione, qua substantias significant, transferantur, vt harum substantiarum imagines, seu sacramenta significant, ne fortè tuo axiomati, cuius nullum profers exemplum præsentis negotio conueniens, ego aliud Axioma opponam, nempe: Quod in scripturis sacris non extet exemplum, in quo nomen aliquod Christi substantiam, siue diuinam, siue humanam propriè significans, à sua propria significatione translatum, elemento
aut

M. BAII RESPONSIO.

aut inanimatae substantiae tribuatur, ad significandam eius aliquam proprietatem. Nam licet Dominus apud Psalmistam, hominem ad suam imaginem conditum, & diuinæ naturæ confortem hoc honore afficiat, vt substantiæ suæ nomen tropo quodam illi commune faciat, dicens: Ego dixi, *Psal. 81.* dii estis, & filij excelsi omnes; attamen non facile inuenietur tale aliquid inanimatae substantiæ tribuisse.

7. *Qui panem benedicunt, vel de benedicto pane participant, non debent herere in proposito pane, & poculo, sed eleuata mente per fidem considerare agnum Dei.*

RESPONSIO.

Quis nescit panem hunc benedictum, esse Christi morientis sacramentum? Vnde etiam mandatum est à Domino: Hoc facite in meam commemorationem; vt & offerentes hostiam salutarem, & participantes eleuata mente per fidem perpetuò in eam formam intenti sint, quam Christi corpus habuit, & in cruce per passionem, & in resurrectione per gloriam, & immortalitatem. Sed nunquid inde sequitur corpus istud in sacramento non contineri? Alia forma consideranda est, vt perpetuò habeatur passionis & resurrectionis memoria.

moria, sed non alia substantia, quàm in sacramento ipso contineatur.

8. *Sicut cum de Sacramento agitur, iubemur accipere, & manducare corpus Christi, sic etiam Ioannis 6. dicitur: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed apud Ioannem, testante Augustino, figura est precipiens passioni eius esse communicandum, & suauiter atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata est: igitur etiam figurata sunt Christi verba, quibus ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meum.*

RESPONSIO.

Verba Christi apud Ioannem, quæ nondum instituto corporis & sanguinis Domini sacramento, prima facie significabant carnem Christo eo modo esse manducandum, quo laceramus, & manducamus carnes bouum, & arietum, iuxta Augustinũ, simpliciter accepta, flagitium aut facinus iubent, & ideo figurate accipienda sunt. Sed quia nihil tale iubent verba Christi offerentis corpus suum manducandum, & sanguinem bibendum, sub specie panis, & vini, ideo nihil opus est hic figura. Deinde quando ait Augustinus, figuratam esse locutionem, qua dicitur; Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius san-

M. BAII RESPONSIO.

sanguinem, non habebitis vitam in vobis,
 & Caro mea verè est cibus; nunquid dicit
 figuram esse in nominibus, carnem, & san-
 guinem, an potius in verbo, manducaueri-
 tis, & in nomine, cibus, sicut & in nomine,
 panis, quod ibi transsumitur, ad significan-
 dum omne id quod vitam tribuit: sicut &
 in eo testimonio, quod ex Apostolo protu-
 listi, panis quem frangimus? Nondum igitur
 reperisti testimonium, in quo nomina
 hæc, corpus, caro, aut sanguis Christi, ad
 significandam imaginem carnis, aut san-
 guinis eius transsumantur, sed tantum in-
 uenisti aliarum vocum translationem, quæ
 designandis veri corporis & sanguinis Do-
 mini proprietatibus deseruiant, nempe hæ-
 rum vocum, cibus, panis, manducaue-
 ritis. Sicut enim esurire dicimur, quod
 vehementer desideramus: sic manducare,
 quo delectamur. Cuius difficultatis tibi
 conscius, hæctenus videris voluisse tegere,
 quod in nominibus, corpus meum, & san-
 guis meus, figuram intelligeres, quam in
 scripturis sanctis inuenire non potes, &
 ideo illam in verbum, est, transferre voluisti.
 Sed quia etiam illius verbi figuratam tran-
 slationem à te prætentam, in scripturis
 sanctis inuenire non potes, ideo ad huc
 in luto hæres, nec inuenis, quomodo ex
 scri-

scripturis sacris hanc controuersiam inter nos componas, etiamsi illam ex scripturis sacris componendam tibi libenter offeramus. Non enim sequitur: uerbum manducaueritis, & nomina, cibus & panis, ad significandam aliquam ueri corporis & sanguinis Christi proprietate transferuntur, ergo etiam nomina haec, corpus meum, caro mea, & sanguis meus transsumuntur, ad significandas harum substantiarum imagines, aut sacramenta. Nec sub signo seruit, qui corporis & sanguinis Christi ueritatem sub uenerabilis sacramenti speciebus contineri contedit, si modo per species & ipsum corpus ac sanguinem ibi inuisibiliter contentum, formam passionis eius & resurrectionis recolat; sed potius Manichaeis accedit, qui per corpus & sanguinem Christi, non corporis & sanguinis ueritatem, sed imaginem duntaxat intelligendam praescribit; quia si non ueritas, sed imago corporis Christi intelligitur, ubi ait Christus: hoc est corpus meum; quid prohibet etiam Manichaeos dicere, quod ubicunque corpus & sanguis Christi nominantur, ibi non ueritas, sed imago, seu phantasma debeat intelligi? Nec causam iuuare potest, quod super caput 6. Ioannis ait August. tract. 26. manducare illam escam, & bibere illum potum esse

M. BAII RESPONSIO.

in Christo manere, & illum manentem in se habere; quia ibi per escam & potum non intelligitur corporis & sanguinis nudum sacramentum, sicut intelligi vis per corpus & sanguinē Christi, cum ait Christus, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus: sed solum ostendit, quis sit modus manducandi veram carnem, & verum sanguinem, de quo ibi loquitur Christus; aut si ibi ullam carnis & sanguinis transumptionem intelligit Augustinus, non eam intelligit, quæ est de veritate corporis & sanguinis Christi, ad signa corporis & sanguinis eiusdem, sed tantum quæ est à capite ad corpus, id est, à Christo ad ecclesiam, ut cum dicitur, quod iste cibus, & potus sit societas sanctorum. Vnde nec vlllo modo conformiter capiti 6. Ioannis loqueris, quando temetipsum vrgens interrogas; an nō reuera panis est corpus Christi? ac deinde respōdes, est sanē, & tamen verissimè, non substantia, sed quoad significationem: quia apud Ioannem nullum est prorsus indicium, quod panis in sua substantia permanēs sit corpus Christi propter aliquam significationem, sicut videri vis. Sed Christus se & carnem suam panem & cibum nuncupat, quia cum pane & cibo similem habet proprietatem, quia videlicet dat vitam mundo. Iuxta quem modum, etiam

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

tiam pater ipse panis vocatur, cum dicitur: Percussus sum vt foenum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Non enim vocatur Deus panis Angelorum aut hominum ante lapsum, quia pane nostro vsitato significatur, sed dicitur panis, quia in se sperantes, & sibi adherentes viuificat, sicut panis materialis viuificat se comedentes. Addis ex sacris scripturis multas metonymias, sed quæ causam non tangunt, quia nulla earum probat corpus & sanguinem Christi transferri ad significandum signa eorundem, etiam si ipsum sacramentum, sub quo Christus continetur, signum sit eius formæ, quæ in eius morte apparuit. Et quis ignorat omnia sacramenta esse signa? sed dum Caluinus ex hoc fundamento conatur ostendere ipsa sacramenta tantum esse signa, & nullum prorsus effectum habere, nisi quod significant, non autem quod nostram salutem operentur: eodem modo prorsus argumentatur, quo tu, sic colligendo: Sacramentum Eucharistiæ est signum, ergo non est corpus, & sanguis Christi, cum vtrumque sit, & signum Christi morientis pro mundi vita, & veritas corporis & sanguinis ipsius; sicut aqua in baptismo, & signum est, & aqua esse non definit, sed simul aqua, & signum est: sed quando

do sibi relinquatur, tunc tantum aqua est, sicut dicit Augustinus; quid est aqua nisi aqua? quando verò sub certa verborum forma ad baptizandum adhibetur, tunc efficitur visibile signum, nec tamen dici potest, quod desinat esse aqua. sed id verè diceretur, si aqua in vinum mutaretur. Verùm tu æquitatem iudicij postulas, in eo quod dixi Apostolum dicentem: Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est? non velle dicere quid sit panis, sed quid participatione huius panis significetur, & efficiatur, quasi ego dixerim verbum, est, pro, significat, esse positum. Video enim hunc Caluini tropum, quo aliquid aliud esse dicitur, quia ipsum significat, ita animo tuo impressum, ut vix quicquam dici queat, quod non statim eo trahas. Dixi igitur in eo quod dixit Apostolus, panis quem frangimus, non significari, quid sit panis, sed quid participatione huius panis efficiatur, non exponendo verbum, est, per significat, sed ostendendo, cuius rei sacramentum sit, comestio huius venerabilis sacramenti: quasi dicas, panis quem frangimus, id est sumptio panis benedicti, est participatio, seu sumptio corporis Domini & simul omnium nostrum cum ipso vnio, id est, vnionis sacramentum, & causa. Pu-

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

to enim huius transumptionis tropum tibi ignotum non esse, secundum quem etiam dicitur, quod Christus factus sit sapientia, & iustitia, id est, sapientiae & iustitiae causa.

1. Corinth. 2.

9. Dicit Augustinus de doctrina Christiana lib. 3. cap. 9. Miserabilem esse seruitutem, signa pro rebus accipere.

RÉSPONSIÓ.

Signa pro rebus non accipit, qui in tremendo Eucharistiae sacramento corporis & sanguinis Christi praesentiam agnoscit, praesertim si simul intelligat, ipsam Eucharistiam esse etiam passionis Christi memoriam, quia & rei significatae veritatem agnoscit, & per sacramentum, quo significando referatur, intelligit. Seruitus est, ubi quod signum est, res tantum esse putatur non ubi signum agnoscitur, mentisq; oculus ad diuina erigitur, & res quo illo signo tegitur, non ignoratur, sed honoratur.

10. Addis, Christum in omnibus sacramentis nos reuocare ad ascensionis suae in caelos considerationem, ac proinde non est nobis de substantiarum corporalium transmutatione laborandum.

RÉSPONSIÓ.

Quod si alius dicat, Christum sua incarnatione & omnibus miraculis, quae in terris fecit, nos ad cognitionem & amorem caelestium

M. BAII RESPONSIO.

lestium reuocare, igitur non esse contra Manichæos, neque de veritate incarnationis, neque de veritate miraculorum laborandum, sed etiam de ijs, ad quæ nos per ista reuocat. Vidēsne in quæ prærupta nos eiusmodi argumenta præcipitent?

1. *Paulus infinitis locis panem post consecrationem non minus panem appellat, quam ante, igitur euerit commentum transsubstantiationis.*

RESPONSIO.

Christus apud Ioannem se panem appellat: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi; igitur euerit suæ diuinitatis atque humanitatis veritatem. item dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est; igitur euerit carnis datæ in cruce veritatem. Si autem & Christus, & caro eius, panis seu cibus verissimè dicitur, quia dat vitam mundo, quare non potest simili tropo etiam panis benedictus, & in corpus Christi conuersus, panis nuncupari, etiam si post benedictionem non remanserit substantia panis, sed forma panis remanente, versa sit in corporis Christi veritatem?

Post hæc profers aliquot sanctorum patrum testimonia, quibus videri vis, eos suo tempore sensisse ac docuisse sententiam, quam tueris. Sed quia his ante annos ferè quingentos per Lanfrancum, Guitmundum,

dum, Algerum, & nostro sæculo per Ioannem Hesselium, aliosque plures, plenissimè satisfactum est, productis etiam longe plurimum, pluribusque ac manifestioribus sententijs, quibus manifestè probantur id & docuisse, & sensisse, quod vsque in hodiernum diem sentit & docet Ecclesia catholica, id quod & ipse satis videris agnoscere, quando fateris eos interdum hyperbolicè de hoc Sacramento locutos. Nam quod apertè & simpliciter dixerunt, hos videris hyperbolicè dictum interpretari, ne cogaris fateri esse mendacium. Quia igitur his patrum testimonijs per alios satis responsum est, ideo his prætermisis ad illud transeo, quod ais in fine tuæ responsionis;

32. Horrendam Gotthorum vastationem, Ecclesiam corrupisse, ipsamque Romanorum Pontificum fulminibus territam, inuexisse doctrinam de trās- substantiatione.

RESPONSIO.

Obsecro ex qua scriptura sacra aliquando didicisti, Ecclesiam Christi, persecutionibus esse corruptam, & non potius à vitijs & erroribus, qui dormientibus hominibus tempore pacis irrepere solent, veluti à somno excitatam, & purgatam, promittente Domino apud Psalmistam: Si derelique-
runt

M. BAII RESPONSIO.

sint filij tui legem meam, & in iudicijs meis *Psalm. 88.*
 non ambulauerint, si iustitias meas prophe-
 nauerint, & mandata mea non custodie-
 rint, visitabo in virga iniquitates eorum, &
 in verberibus peccata eorum: misericordi-
 am autem meam non dispergam ab eo ne-
 que nocebo in veritate mea. Non enim
 continet Deus in ira misericordias suas, sed
 corripit in misericordia & miserationibus.
 Sicut etiam Ecclesia orat apud *Psalmistam* *Psalm. 6.*
 Domine ne in furore tuo arguas me, neque
 in ira tua corripias me. Non enim in ira
 corripit, quando ad hoc corripit, vt emen-
 det & purget palmites in se fructum facien-
 tes, vt fructus plus afferant. Vnde etiam con-
 fidenter dicit: Virga tua, & baculus tu- *Psalm. 22.*
 us, ipsa me consolata sunt fructu videlicet,
 qui ex flagellis nascitur. Bonum mihi, in- *Psalm. 118.*
 quit, quia humiliasti me, vt discam iustifi-
 cationes tuas, De quo Apostolus: In dis- *Hebr. 12.*
 ciplina perseuerate, tanquam filijs vobis
 offert se Deus. & rursus apud *Psalmistam*:
 Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, *Psalm. 128.*
 dicat nunc Israel; id est, se antiquis exemplis
 in persecutione consoletur: sæpe expug-
 nauerunt me à iuuentute mea, etenim non
 potuerunt mihi, scilicet nocere, sed potius
 prodesse, quia maior seruiet minori, & *Genes. 24.*
 omnis iniquorum persecutio consumitur,

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

operando salutem iustorum: disciplinam
 Ecclesiae non persecutio, sed pax longa
 corrumpit. Vnde Prosper in Sententijs: Inimici
 Ecclesiae quolibet errore cacentur, si
 accipiunt potestatem corporaliter affigen-
 di, exercent eius patientiam: si tantum-
 modo male sentiendo aduersantur, exer-
 cent eius sapientiam; & etiam vt inimici di-
 ligantur, exercent eius beneuolentiam, quia
 Deus ijs, qui eum diligunt, omnia coopera-
 tur in bonum. Sed & ipse memoria repe-
 tens, quae ab annis 56. vidi, quando autho-
 re Luthero, coepit haeresis has inferiores
 prouincias infestare, inuenio & abbatias
 monachorum, & capitula canonicorum, &
 multitudines inferiorum clericorum, & tur-
 bam laicorum, ab innumeris & nefandis sce-
 leribus esse repurgatas: quae facile possem
 explicare, si luberet in hominum vitijs ex-
 patari. Noli ergo Sanct-Aldegonde fra-
 ter, noli existimare, Ecclesiam Christi fuisse
 Gothorum vastatione corruptam, aut
 extincta, vt perniciosum errorem de trans-
 substantiatione susciperet, susceptumque
 defenderet, sed crede fuisse a somno exci-
 tatum & purgatum, vt nascenti errori cir-
 ca tremendum Eucharistiae Sacramentum,
 sese syncerè & constanter opponeret, & fi-
 dem Catholicam non tantum verbo, sed
 etiam

M. BAII RESPONSIO.

etiam celebri festiuitate, & conuenientibus ritibus, toto orbe terrarum concordibus animis prædicaret, sicut hodie transactis quingentis annis ab exorto errore, constantissimè prædicat. Hæresum & schismatum est, instar torrentis subito extolli, & sedata tempestate paulatim deficere, sicut testatur Psalmista: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros libani, & transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Sicut defecerunt Donatista, qui de ducentis septuaginta Episcopis gloriabantur: defecit Berengarius, & post eum Hus & VViclef, imo & ipse Lutherus magna ex parte, recedentibus ab eo Carolstadio & Zuinglio, qui sine episcopis & presbyteris, alijsque sacris ordinibus in sacra scriptura commendatis, sine concilijs in Euangelio à Christo

Psal. 36.

Matth. 19.

propositis, vendendi videlicet omnia quæ possidentur, & castrandi se propter regnum Dei, filiorum ab Ecclesia recedentium turbam coaceruantes, Caluino sectam parauerunt, quæ an diu subsistet, an verò paulatim degenerabit ad sectam Anabaptistarum, sicut Lutherana degenerauit ad sectam Calvinistarum, nouit altissimus, qui ad nostram correptionem & purgationem, illam sectam & alias permisit exur-

AD QVAEST. ALD. M. B. RESP.

gere: quæ aut non flagellatur, recedente ab
eis zelo Domini, aut flagellis non emendan-
tur, sed proficiunt in peius, errantes, & in er-
rorem mittentes: Christi verò Ecclesia, ad-
uersus quam portæ inferi non præualebunt,
stabit in æternum, & licet aliquando velut
obnubiletur multitudine scandalorum, &
falsorum fratrum, qui orta persecutione
exiunt, & instar palearum, vento flante huc
atq; illuc rapiuntur: attamen etiam tunc in
suis firmissimis eminent, vt nunquam abs-
condatur ciuitas super montem Christum
posita, sed semper & bonis ad consolatio-
nem, & malis ad persecutionem satis
fit nota, & ab hæresibus, schif-
matibusq; discreta. Bene
vale 7. Ianuar. Anno

1578.

F I N I S.

REVE

REVERENDO
PATRI ABBATI
PARCENSI

Michael de Baij.

Euerende Pater, sentio fratres vestros, & totam familiam vehementer contristari, propter longam absentiam tuam. Et quantum mihi videtur, non immeritò contristantur: non tantum propter detrimentum, quod ex hac absentia tua, & in spiritualibus, & in temporalibus patiuntur; sed etiam propter periculum conscientiae tuae, quam putant, sicut & ego puto, non posse diutius sine graui peccato ab ouibus suis abesse. Quis enim nescit, pastorem in tantis difficultatibus & periculis debere suo gregi adesse; imo etiam pro illo animam ponere, quando non patitur peculiarem persecutionem præ fratribus suis?

Cui accedit, quod satis intelligam te consensisse & iuramento firmasse vnionem statutuum, etiam cum ijs, qui se Romanæ, & Catholice

EPISTOLA

tholicæ Ecclesiæ Desertores profitentur, sub principe Auroico tanquam Governatore Brabantia, & Vicegovernatore omnium provinciarum inferioris Germaniæ: nõ obstante, quod se palam Bruxellæ Calvinistam professus sit. Id quod (pace tua dicam) quantum mihi videtur, nec per te, nec per consortes tuos, sine graui scelere fieri potuit.

Lib. 10.

Primum quidem propter manifestum scandalum. Nam vsque ad id tempus, Ordines huius patriæ semper vnanimiter iactauerunt se velle manere, non tantum sub obedientia Regiæ maiestatis, sed etiam in fide Romana Catholica: querebanturque sibi magnam iniuriam fieri, quod & summo Pontifici, & Catholicæ Maiestati, per quosdam intelligebant aliud suggeri. Nunc verò per hanc vnionem cum subtractionis filijs in perditionem, sub homine, qui se palam hæreticum profitetur, proprioq; se iudicio condemnat, non tantum summo Pontifici, & Regiæ Maiestati, sed etiã omnibus cordatis fidelibus ingeritur manifesta suspicio quod ab vtraq; illa sua professione Ordines recesserint; aut certè ad illudendum fidelibus, nõ animo, sed verbis duntaxat professi sint quæ sunt professi. Eo quod hæc vnio cum ijs, qui se palam vocat Desertores Romanæ

MICHAELIS BAI.

manæ & Catholicæ religionis, sub homine qui se palam Calvinistam profitetur, directe tendat ad contemptum Regiæ Maiestatis, subuersionem Catholicæ fidei, & exterminium sacerdotij, quod Calvinistæ canepius & angue oderunt.

Et cum nemo possit sibi superiorem assumere, nisi in eum finem, vt eius vigilantia & solitudine in suo sancto proposito iuuetur & defendatur: (nempe Christianus catholicus, in vera Christiana religione; & monachus in professione monastica, &c.) quomodo reclamante prima ciuitate Brabantiæ Louanio, & alijs multis viris illustribus, (quorum nonnulli ob eam causam, fictis mendacibus litteris, putantur Gandau in vincula cõiecti, & adhuc detineri) potuistis & vobis, & nobis hominẽ præficere, quem iam certò sciebatis, & Catholicæ religioni, & monastico instituto vestro, ex professo esse inimicum? ijsque ministris potissimum vtentem, qui ob hæresim sunt veræ pietatis aduersarij? qui que aut statim omnẽ pietatis speciẽ è templis abolent (sicut tota Hollandia & Zelandia testatur) aut tantisper dissimulando permittunt, donec quæsitis occasionibus, sine tumultu possint (sicut in Calvinismo iurarunt) ad eius subuersionem peruenire. Imitantur enim Iulianum

EPISTOLA

apostatam, qui initio non palam persecutionem in Christianos exercebat: sed populis quæcunque vellent, in eos committere permittebat, aut etiam clam mandabat, & maximè in clerum; vt sublatis ducibus, plebs in obliuionem religionis facilius deueniret. In hoc tantum Iuliano dissimiles, quòd ille nullum iuramentum de conseruanda religione præstitisse legitur; vt Auraius Princeps cum asecclis suis, qui, vt Catholicis imponant, & quiduis facile iurant, & opportunitatem nacti, iuramenta pro ludo habent. Hinc ad conseruandas ciuitates finguntur necessaria esse templorum, cœnobiorum, & aliorum locorum ad pietatem institutorum incendia; idq; con fractis prius imaginibus, & conculcatis, prò dolor, sacramentis. Hinc à sacerdotibus & monachis exiguntur illicita iuramenta; vt aut exules fiant, eosq; tum bonis omnibus exuant, aut impietati consentiant. Hinc ciuitatibus, & militibus præficiuntur hæretici, aut erga Catholicos veterisq; religionis cultores malè affecti; vt eos onerando multitudine militum, & varijs modis vexando eo compellant, vt malint miserè in exilio viuere, quàm in paternis auitisq; ædibus tot ærumnis exerceri.

Porro sicut Princeps Auraius suscepturus

MICHAELIS BAIL.

rus Bruxellæ gubernationem Brabantiaë, dicitur iurasse conseruationem Romanæ & Catholicæ religionis in ciuitatibus Brabantiaë, sic etiam ingressus ab expeditione Montenfi in Hannonia, & proficiscens in Hollandiam, Mechliniaë (me etiam audiente) professus est, se non venisse in hanc patriam cum exercitu, vt aliquid immutaret, aut sacerdotes, monachos, & alios clericos de suo loco deturbaret; sed tantum, vt liberaret patriam à seruitute Hispanica: quam religionis conseruationem, etiam quibusdam ciuitatibus Hollandiaë iurauit. Obsecro vt in Zelandia, aut Hollandia vel vnus pagus, qui se tunc eius subiecit imperio, designetur, in quo seruata sit supradicta professio?

Fiunt hæc quidem plerumque tumultu quodam phanatico, per homines seditiosos siue subornatos, vt multi persuasum habent, siue vltro currentes: sed quomodo cunque fiant, certè imperante Principe Auraiico fiunt, idque impunè, quæ illo prius non imperante non fiebant; & postquam semel facta sunt, non emédantur. Et quanto ingeniosius, artificiusq; fiunt, tanto manifestius produnt mysterium iniquitatis, quod nunc operari testatur Apostolus; donec reueletur ille iniquus, cuius hi præcursores

2. Thess. 2.

feres esse videntur, omnibus speciosè libertatem religionis promittentes, saltem donec principatum obtineant, & manifestam tyrannidem exercere queant: & illam libertatem soli impietati (hoc est, Calvinisticæ sectæ, alijsque sibi gratis hæresibus tantummodo) permittentes. Cum eim Catholica religio hætenus libera fuerit, quid promittendo libertatem religionis, intelligere possunt, nisi tyrannidem hæreticam, qua Catholicam religionem extinguant?

2. Corin. 7.

Clamat Apostolus: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cū iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidei? Et nos temporalem vtilitatem prætextentes, vltro nobis præficimus hominem, qui palam se hæreticum, id est, lupum profiteretur: vt hæreticorum communionem semel ingressi, à Christi societate Regisque obedientia separemur; & vt ipse noua potestate adiutus, fidem Catholicam facilius extirpet, & suæ tyrannidi resistentes etiam malis artibus sub prætextu iustitiæ opprimat. Nam ex hac causa antiquissimo iure constitutum est, vt subditus fidelis non teneatur obedire superiori, si à fide Catholica manifestè defecerit, ne videlicet potestas,

MICHAELIS' BATH

testas, quæ fidelibus ad ædificationem datur, iam factis hæreticis, ad destructionem & subuersionem fidei patrocinetur, & seruiat.

Cum patria hæc nuper maximo turbata *De pace*
 dissidio, propter vim exterorum, qui puta- *Gandauens*
 bantur eam velle exterminare, & in extre- *& piorum*
 mam seruitutem redigere, in maximo peri- *subscriptione.*
 culo versaretur, ne fortè Auraicus (qui cum
 suis tum temporis in armis erat) magnam
 eius partem iam armis destitutam occupa-
 ret, & occupatam Catholica religione spoli-
 aret, sicut prius in ijs Hollandiæ, Zelan-
 diæque partibus fecerat, quæ se illi subiece-
 rant: ad vitandum tantum malum, multis
 viris bonis consentientibus, inita est quæ-
 dam pax statuum harum prouinciarum
 cum illo, & statibus illi subiectis. Quam pa-
 cem multi pij & eruditi viri, attento rerum
 statu, qui tum erat, cum iniretur, etiam po-
 stea Catholice fidei utilem fore putau-
 erunt, sicut subscriptionibus suis testati
 sunt: tum quia Auraicus cum suis sub-
 mittendo se ordinationi generalium statu-
 um, quoad exercitium religionis in Hol-
 landia, Zelandia, & Flandia, magnam re-
 conciliationis spem præbebat (erant enim
 tum reliqui status harum prouinciarum
 Catholici, & quauis occasione data, semper
 pro.

protestabantur, se velle retinere fidem Ca-
 tholicam, & Catholicæ Maiestatis obedi-
 entiam) tum etiam, quia per hoc subscri-
 bentium testimonium videbant futurum;
 vt D. Austriacus in Gubernatorem facilius
 susciperetur, faciliusq; sic congregatis sta-
 tibus generalibus in Hollandia & Zelan-
 dia religio Catholica instauraretur. Sed si-
 cut Lutherani, viuentē clarissimæ memo-
 riæ Carolo Quinto, vt obtinerent quæ pe-
 tebant, sese concilio generali dolose submi-
 serunt, hoc modis omnibus agentes, vt nul-
 lum concilium vnquam cogeretur: sic etiã
 serò discimus, ipsum Auaicum cum suis, ni-
 hil minus quàm generalem statuum con-
 gregationem, reconciliationem, aut patriæ
 tranquillitatem intendisse; sed omnia do-
 losè egisse, vt patriã malis artibus à fide Ca-
 tholica, & Regiæ Maiestatis obedientia a-
 uocatam, suæ tyrånidi tanquam alter Iero-
 boam subijceret. Quæ malitia si tunc satis
 innotuisset, puto quod dicta pax neq; ini-
 ta, neq; à viris bonis fidei Catholicæ utilis
 iudicata fuisset. Sed nõ est nouum viros bo-
 nos hæreticorum perfidia & astutia deludic
 sicut ex concilio Ariminensi, & plurimis hi-
 storijs, atq; etiam recentibus exemplis (vel
 sola illa in Amsterdameses & Harlemons:
 hereticorũ perfidia) nimis manifestũ euasit.

Intelligo ex vrbe missam excommunicationem in omnes supradictæ vnionis participes, qui ad sanio rem mentem redire nolint. Quam metuo etiam in te nominatim exequendam nisi redieris: & fortè non immeritò. Quia si olim tempore D. Cypriani poenitentiam publicam agebant, qui timore mortis dato pretio libellos accipiebant, quibus viderentur satisfacisse edictis feralibus de colendis idolis, licet thus non adoleuissent, nec cibos immolatos degustassent, putantes, quia os & manus pollutas non habebant, etiam conscientiam simulatione pollutam non esse: quanto magis puniri merentur, qui suo consensu, aut dissimulatione totam patriam, etiam magna ex parte inuitam, in consortium & subiectionem, seu potius tyrannidem hominis aperte hæretici, & in manifestum hæresis periculum pertraxerunt, qui quæ cognita veritate, recusant contrario facto destruere, quod malè construxerunt: imo etiam legitime iussi & requisiti, proprium officium præstare recusant; ne fortè iniquitatis consortium, à quo seducti sunt, offendant.

Nec tantum scelus abluit, quod huic vnioni humano quodam consensu; quia & ipsi Libellatici apud D. Cyprianum, de quibus supra locuti sumus, timore

& errore faciebant: quod faciebant, & tamen non recipiebatur eorum pœnitentia, nisi aut iusto tempore in ea perseuerassent, aut vrgerentur mortis periculo: quorum tamen crimen videtur mihi vestro longè leuius.

Cura igitur, vt quod errore & infirmitate peccatum est, quantum te concernit, manifesta detestatione emendetur, palam eos damnando, quorum errori consensisti; & pœnitentiæ viam illis ostendendo, qui tibi ad lapsum duces extiterunt. Nec legitime & sufficienter requisitus, debitum officium deneges, timens, ne fortè eos offendas, qui te tam graui vulnere affecerunt: sed libera voce profiteri, quod secundum Deum sentis. Præsta gregi tuo debitum ministerium, & factò tuo restitue patriæ consilium, quod in hac vnione constanter dare debuisti: sicut dederunt prælati Hannoniæ, qui huic vnioni recusarunt consentire: & sicut dedit Academia Louaniensis, quando respondit se non posse præstare iuramentum, quod hanc vnionem firmare videbatur. Fesellit te humanus timor in admittenda culpa, non te fallat in agenda conuenienti pœnitentia nunc præsertim, quando iniquitatis consortio videtur etiam manifesta hæresis accessisse, per D. Augustinum
con-

contra literas Petiliani, & contra Cresconium Grammaticum olim ex professo destructa; nempe quòd hæretici nulla sint coercionem puniendi, sed suo arbitrio relinquendi: eo quod fides sit Dei donum. Nam hæresis ista continetur libello Antuerpiæ edito auctoritate Illustrissimi Archiducis Austriæ, qui ex suæ receptionis formula merito præsumitur hanc editionem non admisisse sine consensu ordinum patriæ: qui etiam iurauerunt, se modis omnibus impedituros, ne quis aut Catholicos aut hæreticos verbo aut facto, molestia propter suam fidem afficiat. Nam hoc iuramento manifestè significant, se omnino intendere vnumquemque suo arbitrio relinquere, vt credat quod volet; sicut videtur libellus iste prætere. Est quidem fides Dei donum, sicut & cætera virtutes, quibus bene viuitur, & à vitijs abstinetur; propter quod orandum est, vt Deus incredulis fidem tribuat, sicut & cætera opera virtutum, quibus bene viuitur: sed est etiam opus liberi arbitrij; propter quod & verbis, & supplicijs admonendum est liberum arbitrium, vt contra Euangelij prædicationem, cor suum non obduret, nec resistat verbo veritatis, quia seruus verbis non potest erudiri: multo autem minus obstinatus hæreticus.

EPISTOLA MICH. BAIL.

Scriptit D. Augustinus contra hunc erro-
rem etiam libellum de Correctione & gra-
tia, ostendens non propterea negligendam
esse disciplinam; quia gratia, & donum Dei
gratuitum est, ob quod neglectum quispi-
am corripitur: sed & diligenter orandum
esse, ut Dei donum tribuatur: & nihilomi-
nus docendum, admonendum, & corripir-
endum liberum arbitrium, ut opus
hominis esse comprobetur,
quod etiam à Deo sup-
pliciter postu-
latur.

DE IVRAMEN- TO, QVOD IVSSV ORDINVM INFERIORIS GER- maniae, à Clericis, & Monachis exigitur.

T autem intelligatur, cur
suprà illicitum dixerim iu-
ramentum, quod iussu
ordinum patriæ, per infe-
riores magistratus ciuiles,
à Clero, & Monachis, sine
iudicio priuilegiorum, & libertatis Ecclesi-
astica (sicut irridendo ecclesiasticos dicere
videntur) exigere iustum est: diligenter in-
tuendum est, quid ipsum iuramentum in se
contineat. Imprimis enim continet affir-
mationem, seu comprobationem pacis
Gandauensis, cum declaratione, & assecu-
ratione subsecuta: quæ declaratio conti-
net expressam vnionem iurantium, cum ijs;
qui se vocant Desertores Romanæ, & Ca-
tholicæ religionis. Igitur qualiscunq; iam
habenda sit pacificatio Gandauensis: attamen
quisquis hoc iuramentum præstiterit,
eo ipso, saltem ratione declarationis postea
subsecutæ, communionem iungitur cum ijs,

DE IVRAMENTO

qui se vocant Desertores Romanæ Catholicæ religionis; ac per hoc recedit à communionem Ecclesiæ Catholicæ, quæ cum manifestis, & suo iudicio condemnatis hæreticis communionem habere non potest, fitque schismaticus.

Secundò continet, quod iurans ad hoc totis viribus laborabit, vt neque Catholicis hæreticis, neque hæretici Catholicis ob religionis causam facto vel verbo vllam inferant molestiam. Quàm sollicitè huic parti satisfacere studeant hæretici, nimis manifestè & plurimorum ingenti dolore ostendunt Amsterdami, Harlemi, & alijs pluribus locis. Sed quisquis episcopus, aut presbyter hoc iuramentum præstiterit; nõne se astringit, vt nõ pareat Apostolo scribenti Timotheo: Testificor coram Deo & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos, & mortuos; per aduentum ipsius, & regnum eius: prædicabunt verbum; instat oportune, importune; argue, obsecra, increpa cum omni patientia, & doctrina? Et rursus ad Titum: Increpa illos durè, vt sani sint in fide. Nam hoc iuramento constrictus, ne verbo quidem importunus esse poterit; aut eos increpare, qui à veritate defecerint, aut ei resisterint: aut si quid tentauerit, statim prætextu periurij, conijcietur in vincula, aut mittetur in exilium

2. Timoth. 4.

Titum. I.

lium: imò tenebitur eos contra quemcum-
 que defendere, si fortè propter religionem
 hæreticam impetantur. Potest quidem epi-
 scopus, aut presbyter certis temporibus &
 locis veritatem reticere: sed nunquam po-
 test iurare vel vouere, quod eos non doce-
 bit, neq; increpabit, qui veritati resisterint,
 & multo minus, quod eos contra quemcum-
 que in sua impietate defendet: quia hoc est
 directe impio in sua impietate præbere au-
 xilium.

Tertio, decretum ordinum promissio-
 nem exigit, quod iurans corpore & bonis
 cooperabitur Archiduci Matthiæ, id est,
 Principi Auraico, qui sub eius nomine im-
 perat, ad eiciendum D. Ioannem Austria-
 cum ex hac patria cum omnibus illi cohæ-
 rentibus. Hic ciuilem questionem non discus-
 sio: An ordines huius patriæ, iustas & suf-
 ficientes causas habeant insectandi Sere-
 nissimum Principem D. Ioannem Austria-
 cum, à Catholica Maiestate constitutum
 generalem huius patriæ Governatorem, &
 ab ipsismet ordinibus semel vnanimi con-
 sensu susceptum: an potius quasitas, & à
 Principe Auraico confictas, suggestas, &
 malis artibus vulgo malè persuasas; vt sub
 nomine Archiducis, instantibus homini-
 bus seditiosis, toti patriæ præficeretur,

DE IVRAMENTO

& eiusdem spolijs adiutus, Catholicæ Majestatis potentiaè facilius resisteret: Hoc solum nunc inquirò; An Clericis & Monachis liceat militem agere, ac corpore & bonis quempiam è patria fugare. Hoc olim conatus est Iulianus Apostata, cogens clericos & monachos ad militiam: sed eius conatus ab Ecclesia damnatus est. Cùm itaque Clericis non liceat militare; manifestum est iniquam esse constitutionem, qua iubentur promittere, se tanquam milites, corpore & bonis cooperaturos, vt D. Ioannes Austriacus cum omnibus sibi cohærentibus toto Belgio exturbetur.

Sed dicet quispiam, plerisque locis, per magistratus seculares, qui adhuc fideles dici volunt, & iurandi formam, ab ordinibus patriæ clericis propositam, forsitan erubescunt, à clericis non eam iurandi formam exigi, quam ordines præscripserunt; sed aliam quandam mitiorem. Certè qualiscunque forma exigatur; difficile est eos, qui iurant, non ingredi communionem cum ijs, qui se vocant Desertores Romanæ Catholicæ religionis (quibusdam ordines huius regionis arctissimis iuramentis constricti sunt, quosque contra quemcunque etiam in sua heresi defendere iurauerunt) & schismate non inquinari. Sed demus, per quosdam

dam magistratus seculares, à suæ ditionis clericis iuramentum exigî, quod neque communionem cum Hæreticis contineat; neque impedimentum Euangelicæ prædicationis, & correptionis, quam ab Episcopo requirit Apostolus, neque etiam promissionem cooperandi ad eijciendum D. Ioannem Austriacum, cum adhærentibus, sed tantum quod Clerici erunt suo ministerio contenti, nec quicquam molienter aduersus eos, qui communem hostem D. Ioannem Austriacum, cum adhærentibus, propulsabunt: adhuc tamen impium est iuramentum. Non quia per se impium est, quod iuratur; sed quia ad hoc iuratur, vt impio decreto, quod plane damnandum, ac fugiendum fuit, aliquo modo pareatur. Habet enim impietatis speciem, & suo exemplo ad impietatem ducit. Qui vult videri propositis contra Euangelium vel edictis, vel legibus satisfecisse, inquit Cypr. hoc ipso iam ^{Epist. 31.} paruit, quod videri paruisse se voluit. Vnde nec solos thurificatos, qui sacrilegis idolothytorum cõtaetibus manus suas atque ora maculassent, crimini dicit obnoxios: sed etiam Libellaticos, qui nefandis libellis conscientiam polluissent, dando videlicet pecuniam idololatriæ exactoribus, & literas satisfactionis accipiendo, ne vltius ad

DE IURAMENTO

thurificabundum vgerentur. Licet igitur
 æquari non debeat, qui impium iuramentum
 per ordines patriæ decretum & iussum præ-
 stitit, ei, qui vt impio decreto satisfecisse vi-
 deatur, conuiuente ciuili magistratu, aliud
 quippiam, alio qui licitum, iurauit: attamen
 vterque lapsus est, & impio decreto con-
 sentit; alter iurando quod impium est; alter
 simulando, & alios suo exemplo ad impium
 iuramentum prouocando. Vnde Cyp. de
 exhortatione martyrum cap. II. Ne quis li-
 belli, inquit, nec alicuius rei oblata sibi oc-
 casione, qua fallat, amplectatur decipientium
 malum munus; nec Eleazarus tacendus est;
 qui, cum sibi offerretur à ministris regis fa-
 cultas, vt accepta carne, qua liceat vesci, ad
 circumueniendum Regem simularet se illa
 edere, quæ de sacrificijs, atque illicitis cibis
 ingerebantur, consentire ad hanc fallaciam
 noluit, dicens nec ætati suæ, nec nobilitati
 conuenire id fingere, quo cæteri scandalizarentur,
 & in errorem inducerentur. Nec
 iurantes excusat, apud exactores quæuis an-
 te iuramentum præstitum facta protesta-
 tio, quia & ipsi Libellatici apud exactores
 idololatriæ, teste Cyp. pulcherrimam pro-
 stationem præmittebant; & tamen non ca-
 rebant crimine: tum, quia volebant videri
 satisfecisse iurioni, quam auersari debuerant:

rant: tum etiam, quia alios ad satisfaciendum prouocabant. Sic enim ait Cyp. epist. 52. Quam acerba duritia, Libellaticos cum ijs, qui sacrificauerint, iungere? quando is, cui libellus acceptus est, dicat: Ego prius legeram, & Episcopo tractante cognouerā, non sacrificandum idolis, nec simulachra feruum Dei adorare debere; & idcirco ne hoc facerem, quod non licebat (cum occasio libelli fuisset oblata, quem nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio) ad magistratum vel veni, vel alio cunte mandauī, Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc pramium, ne quod, non licet, faciam. Nunc tamen etiam iste, qui libello maculatus est, posteaquam nobis admonentibus didicit, nec hoc se facere debuisse; & si manus pura sit, & os eius feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientiam tamen eius esse pollutam, flet, auditis nobis, & lamentatur. Ecce qualem protestationem, Cyp. teste, faciebat Libellaticus, priusquam satisfactionis libellum redimeret; & tamen dando pretiū, ne faceret quod impiē mandabatur, recedebat mente pollutus: quia si non manifesto crimine, certe errore deceptus id fecerat, quod non licebat: sicut etiam hoc tempore faciunt, quicumq;

1510090

DE IVRAMENTO CLER.

magistratibus vrgentibus quippiam iurant, vt iursioni ordinum patriæ cum hæreticis iunctorum aliquo modo satisfecisse putentur, & deinceps ad iurandum non vrgentur; etiamsi alioqui licitum sit, quod iurauerint. In hoc tamen differunt, qui licitum quippiam iurant, ab ijs qui res iurant illicitas; quòd hi iurantes, quod facere non possint, periuri sint, sicut docet Aug. in ser. 117. in ijs, qui Louanij recenter impressi sunt: il- li verò minimè; sed tantum in hoc peccant, quòd impio decreto aliqua ex parte consentiunt, & suo exemplo alios ad consentiendum inuitant, sicut diximus. Quod superest, opto R. T. P. rectissimè valere, & salutaribus consilijs semper auscultare. Lo- uanio.

In credendi libertatem.

*Libera Religio quamprimum intrauit in orbem,
Pelluntur subito pax pietasq. simul.
Libera Religio ni mox excefferit orbe,
Asperius miseros bella futura prement.*

F I N I S.

A 1510098
ocn 68854619

